

SBÍRKA SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A STANOVISEK

VÝBĚR Z ROZHODNUTÍ

Evropského soudu
pro lidská práva
ve Strasbourgu

OBSAH:	
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 29183/95 ve věci Fressoz a Roire versus Francie	2
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 27267/95 ve věci Hood versus Spojené království	16
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 26083/94 ve věci Waite a Kennedy versus Německo	30

ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
21. ledna 1999
VĚC FRESSOZ A ROIRE
(Rozsudek ve věci Fressoz a Roire versus Francie)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 27 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) ve znění Protokolu č. 11 a v souladu s příslušnými ustanoveními Jednacího řádu Soudu jako Velký senát, který tvořili následující soudci: L. Wildhaber, předseda, E. Palmová, L. Caflisch, J. Makarczyk, J. – P. Costa, V. Strážnická, W. Fuhrmann, K. Jungwiert, M. Fischbach, N. Vajičová, W. Thomassenová, M. Tsatsa – Nikolovská, T. Pantiru, R. Maruste, E. Levits, K. Traja, S. Botoucharová a dále zástupci tajemníka Soudu P. J. Mahoney a M. de Boer – Buquicchiová, po uzavřené poradě Senátu, která se konala 12. listopadu 1998 a 13. ledna 1999, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Příklad byl předán Soudu, vytvořenému podle bývalého článku 19 Úmluvy, Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) a francouzskou vládou (dále jen „Vláda“) 16. března 1998, resp. 15. května 1998, během tříměsíční lhůty stanovené bývalými články 32 § 1 a 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti proti Francouzské republice (č. 29183/95) předložené Evropské komisi pro lidská práva dvěma francouzskými občany, pány Rogerem Fressozem a Claudem Roirem, podle bývalého článku 25 dne 3. srpna 1995.

Žádost Komise se opírala o bývalé články 44 a 48 Úmluvy a deklaraci, kterou Francie uznala obligatorní pravomoc Soudu (bývalý článek 46), žádost Vlády se opírala o bývalý článek 48. Předmětem uvedeného podání byla žádost o vydání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků odpovědného státu podle článků 6 § 2 a 10 Úmluvy.

2. K dotazu učiněnému podle ustanovení 33 § 3 (d) bývalého jednacího řádu Soudu A žadatelé prohlásili, že si přejí zúčastnit se procesu, a ustanovili advokáta, který je bude zastupovat (bývalé ustanovení 30).

3. Jako předseda senátu, který byl původně jmenován (bývalý článek 43 Úmluvy a bývalé ustanovení 21) zejména pro projednání procesních otázek, které by mohly vzniknout předtím, než vstoupí v platnost Protokol č. 11, R. Bernhardt, tehdejší předseda Soudu, prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem Vlády, právním zástupcem žadatelů a zástupcem Komise organizaci písemného postupu. V souladu s následným usnesením tajemník obdržel vyjádření Vlády a žadatele 10. července, resp. 27. července 1998. Zástupce Komise předal písemné vyjádření dne 24. srpna 1998.

4. Dne 16. října 1998 Komise na základě výzvy tajemníka předložila spis o řízení, které před ní proběhlo.

5. Jakmile 1. listopadu 1998 vstoupil v platnost Protokol č. 11 a v souladu s jeho článkem 5 § 5, byl případ předán Velkému senátu nového Soudu. Do Velkého senátu byl z moci úřední jmenován J. – P. Costa, soudce zvolený k zastupování Francie (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 24 § 4 Jednacího řádu nového Soudu), L. Wildhaber, předseda Soudu, E. Palmová, místopředsedkyně Soudu, M. Fischbach, místopředseda sekce (článek 27 § 3 Úmluvy a ustanovení 24 §§ 3 a 5 /a/). Ostatními členy jmenovanými v souladu s Jednacím řádem Soudu k doplnění Velkého senátu byli L. Caflisch, J. Makarczyk, V. Strážnická, W. Fuhrmann, K. Jungwiert, N. Vajičová, W. Thomassenová, M. Tsatsa – Nikolovská, T. Pantiru, R. Maruste, E. Levits, K. Traja a S. Botoucharová (ustanovení 24 §§ 3 a 5 /b/ a ustanovení 100 § 4).

6. Na výzvu Soudu (ustanovení 99) delegovala Komise jednoho ze svých členů, pana J. – C. Geuse, aby se účastnil projednávání případu Velkým senátem.

7. V souladu s rozhodnutím předsedy se veřejné ústní jednání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 12. listopadu 1998. Soud se předtím sešel na přípravném zasedání.

Před Soud předstoupili:

(a) za Vládu M. – J. Dobelle, zástupce ředitele právního odboru Ministerstva zahraničí, zástupce, B. Nedelec, státní úředník, zástupce oddělení lidských práv Ministerstva zahraničí, A. Buchet, státní úředník, vedoucí úřadu lidských práv, odbor pro mezinárodní a evropské záležitosti, Ministerstvo spravedlnosti, C. Etiennová, státní úřednice, odbor trestních záležitostí Ministerstva spravedlnosti, poradci,

(b) za žadatele C. Waquetová ze Státní rady a sdružení advokátů Kasačního soudu, právní zástupce,

c) za Komisi J. – C. Geus, delegát, a M. – T. Schoepferová, tajemnice.

Soud vyslechl přednesy pana Geuse, paní Waquetové a pana Dobella.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

8. Pánové Roger Fressoz a Clause Roire, kteří jsou francouzskými občany, žili v rozhodné době v Paříži. Pan Fressoz se narodil v roce 1921 a je bývalým ředitelem vydavatelství satirického týdeníku „Le Canard enchaîné“. Pan Roire se narodil v roce 1939 a pracuje v týdeníku jako novinář.

A. Článek, který stál na počátku případu

9. Září 1989 bylo obdobím nepokojů odborů v továrně na výrobu motorových vozidel Peugeot. Dělníci žádali zvýšení platů, což vedení v čele s generálním ředitelem Jacquesem Calvetem odmítalo.

10. Dne 27. září 1989 „Le Canard enchaîné“ uveřejnil článek pana Roira pod titulkem „Calvet tryskem zvyšuje své příjmy“, s podtitulkem „Jeho daňové přiznání odkrývá mnohem více než on sám. Příjem šéfa Peugeotu se zvýšil v posledních dvou letech o 45,9 %.“

V článku stálo následující:

„Když Jacques Calvet vystoupil v programu »L'heure de vérité (Hodina pravdy)« stanice Antenne 2 v říjnu 1989, odmítl odpovědět na otázku o svém platu. To lze považovat za určitou mediální neobratnost šéfa Peugeotu, ale »Canard« může nyní toto uvést na pravou míru díky posledním třem daňovým přiznáním slavného »doktora«, která se nám náhodou dostala do ruky. V době vysílání pořadu vydělával 185 312 franků číselného měsíčně.

Tyto dokumenty ukazují, že v období 1986 až 1989 Calvetův celkový plat (a naturální plnění a přídavky v nemoci) vzrostl o 45,9 %. Podle údajů uváděných Peugeotem průměrný plat celkem 158 000 dělníků vzrostl o 6,7 % za stejné období – tedy jinými slovy téměř sedmkrát méně než šéfův.

»Doktorova« těžkomyslnost:

Calvet udělal s Peugeotem ohromující obrat, ale v nedávném rozhovoru na Antenne 2 prohlásil, že je pod tlakem kvůli postavení své skupiny, která musí čelit tlaku Japonců. Zdá se, že tato bolestná psychická krize mu nezabránila zvyšovat si příjem – avšak je nutno poznamenat, že Calvet je hodně vzdálen od prvního místa v žebříčku platů výkonných ředitelů.

V roce 1987 si přidělil vzrůst ročního příjmu o 17 % až na 1 786 171 franků – což je 148 847 franků měsíčně. Proč? Pravděpodobně proto, že daň z příjmů si ukousla velký díl peněz z předchozího roku. A tato hrozná daňová spirála pokračovala ve svém destruktivním díle v následujícím roce. V roce 1988, aby se s ní porval, si musel Calvet dále zvýšit plat o 24 %. Jeho plat v tomto roce dosáhl 2 223 747 franků, což je po odpočtech 185 132 franků měsíčně.“

Článek byl ilustrován rámem, ve kterém byla fotokopie té části každého z daňových přiznání, která uváděla „celkový příjem ke zdanění“ pana Calveta a částky, které obdržel na „mzdu, naturální plnění a přídavek v nemoci“. Každá ze tří celkových částek byla zakroužkována tužkou.

B. Trestní řízení proti žadatelům

1 Etapa vyšetřování

11. Dne 2. října 1989 pan Calvet podal trestní oznámení na neznámého pachatele spolu se žádostí, aby se směl připojit jako poškozený účastník řízení, u staršího vyšetřujícího soudce pařížského soudu. Tvrdil, že zkoumané události musely v sobě zahrnovat i nezákonné odnětí a držbu originálů nebo kopií dokumentů, které jsou normálně uchovávány daňovými orgány, a to vedlo k trestným činům zneužití listin nebo dokumentů státním zaměstnancem, porušení služebního tajemství, zneužití dokumentů po dobu nutnou k jejich okopírování a rovněž k nezákonnému nakládání se získanými dokumenty.

12. Dne 5. října 1989 se prokurátor obrátil na vyšetřujícího soudce, aby zahájil vyšetřování, neboť je podezření ze spáchání krádeže, porušení služebního tajemství, nezákonného odnětí listin nebo dokumentů státním zaměstnancem a nezákonného nakládání se získanou věcí.

13. Dne 25. října ministr pro rozpočet rovněž podal trestní oznámení na neznámého pachatele pro nezákonné odnětí vládních dokumentů a porušení služebního tajemství spolu se žádostí, aby se směl připojit jako poškozený účastník řízení. Dne 11. prosince 1989 prokurátor žádal o další vyšetřování.

14. V průběhu vyšetřování analýza počítačového jedacího čísla na kopii dokumentů, které měl v držení pan Roire, odhalila, že šlo o fotokopie části daňového přiznání, kterou mají v držení daňové úřady a která nemá opouštět jejich prostory. Prohlídka místností potvrdila, že zámky na skříních s dokumenty nebyly porušeny a bezpečnostní zařízení chránící prostory mimo pracovní dobu nic nesignalizovalo.

Při zkoumání originálu daňového přiznání pana Calveta za rok 1988 na něm byly odhaleny otisky prstů oblastního ředitele daňového úřadu. Zjistilo se však, že tato osoba vyňala daňové přiznání 27. září 1989 na žádost vedoucího oddělení daně z příjmů a poskytla je tomuto oddělení. Osoba nebo osoby odpovědné za nezákonné vynesení daňového přiznání z prostor daňových orgánů nelze určit a nikdo také nebyl podle tohoto ustanovení obviněn.

15. Dne 8. března 1991 byli žadatelé obviněni z nakládání s kopiemi daňových přiznání, které byly získány porušením služebního tajemství, nezákonným odnětím listin nebo dokumentů a krádeží.

16. Dne 20. prosince 1991 prokurátor ve své zprávě doporučil, aby nikdo nebyl obviněn z trestného činu krádeže nebo porušení služebního tajemství, doporučil zastavit trestní stíhání prvního žadatele a druhého žadatele stíhat před trestním soudem pro nakládání s kopiemi daňového přiznání pana Calveta získanými na základě porušení služebního tajemství nezjištěným daňovým úředníkem.

17. Dne 27. ledna 1992 vyšetřující soudce nařídil zastavení řízení ve věci krádeže a porušení služebního tajemství, neboť nebyl zjištěn viník. Soudce předal oba žadatele k řízení před trestním soudem a obvinil je z nakládání s důvěrnými informacemi ohledně příjmu pana Calveta, které získali na základě porušení služebního tajemství nezjištěným daňovým úředníkem, a z nakládání s ukradenými kopiemi daňového přiznání pana Calveta.

2. U Trestního soudu v Paříži

18. Žadatelé předložili dva argumenty na svou obhajobu: za prvé, že podmínky pro to, aby ředitelé vydavatelství byli trestně zodpovědní, zakotvené v paragrafu 42 zákona o svobodě tisku z 29. července 1881 (viz odstavec 25 níže), se na tento případ nevztahují, za druhé, že v jejich případě nejsou naplněny znaky skutkové podstaty dle článku 460 trestního zákona (viz odstavec 27 níže) těch trestných činů, ze kterých jsou obviněni.

19. U soudu pan Fressoz prohlásil, že poprvé uviděl výňatky z daňového prohlášení v tisku tehdy, když prohlížel náhledy před osobním schválením článku k uveřejnění. Řekl, že se zeptal pana Roira, „zda jsou dokumenty z novinářského hlediska v pořádku“, což znamená, „jestli je informace přesná a byla prověřena“. Uvedl, že je obecným pravidlem, že uvolnění článku k uveřejnění je věcí asistenta editora, který „pokud nastane problém, konzultuje s editorem a s ředitelem vydavatelství jako s poslední instancí“.

Druhý žadatel prohlásil, že fotokopie daňových příznání obdržel poštou anonymně v obálce zaslané na jeho jméno asi čtrnáct dní před tím, než byly publikovány. Vysvětlil, že „prověřil spolehlivost“ informace v listinách, zejména tím, že si vyhledal výši příjmů pana Calveta v odborných publikacích včetně „Fortune France“. Řekl, že konzultoval s různými osobami, aby se ujistil, že dokumenty jsou fotokopiemi „pravého“ daňového příznání. Zdůraznil, že se rovněž ujistil, že jsou to opravdu dokumenty daňového úřadu, a dodal, že když se objevily, nebyl žádný důkaz, že byly získány nezákonně – „převažující úvahou byl význam dokumentů“.

20. V rozsudku ze 17. června 1992 Trestní soud v Paříži žadatele osvobodil a rozhodl, že hlavní trestné činy krádeže a porušení služebního tajemství nebyly objasněny, neboť bylo nemožné zjistit, kdo dokumenty zpřístupnil, nebo určit okolností, za kterých došlo ke spáchání trestných činů.

Pokud jde o porušení služebního tajemství, soud prohlásil toto:

„... V tomto případě, zatímco bylo prokázáno, že originály předmětných dokumentů jsou součástí daňového příznání uchovávaného v daňovém spise pana Calveta, nelze z tohoto odvodit, že osoba odpovědná za jejich nezákonné odnětí na dobu nezbytnou pro pořízení kopií nebo zpřístupnění třetím stranám nebo za prozrazení informací v nich obsažených je nezbytně z kategorie osob, které jsou uvedeny ve výše zmíněných ustanoveních (článek L. 103 zákona o řízení ve věcech daní), protože i daňové orgány samy uvedly, že narušitelem může být osoba zvenčí, ... – i z důvodu bezpečnostních opatření v té době.

Skutečnost, že stav a pracovní zařazení osoby zodpovědné za zpřístupnění nejsou známy, vylučuje jakoukoli možnost dokázat alespoň jeden z nezbytných znaků trestného činu porušení služebního tajemství.

V důsledku toho tedy neexistuje formální důkaz, že byl tento trestný čin spáchán, a obvinění žalovaných, že nakládali s výsledky porušení služebního tajemství, nebylo prokázáno ...“

K obvinění z krádeže soud prohlásil:

„... zejména nebylo prokázáno, že osoba, která původně okopírovala dokumenty, měla nezákonný úmysl nebo jej měla v době, kdy si dokumenty vzala.

Tudíž, aniž bychom znovu vypočítávali četné otázky, které zůstaly nezodpovězené v tom, jak si tyto listiny našly cestu k panu Roirovi, shledáváme, že znaky trestného činu krádeže nebyly dostatečně prokázány.

Pokud nemůže být beze vší pochyby zjištěno, že nejprve došlo ke skutku definovanému jako trestný čin nebo závažný přestupek, a jeho skutková podstata není objasněna, potom chybí nezbytný předpoklad pro spáchání trestného činu nezákonného nakládání a žalovaný musí být zproštěn.“

21. Ve dnech 25. a 26. června 1992 se prokurátor a poškození odvolali.

3. U Odvolacího soudu v Paříži

22. V rozsudku z 10. března 1993 Odvolací soud v Paříži změnil rozsudek a shledal žadatele vinnými z nakládání s fotokopii daňového příznání pana Calveta získanými porušením služebního tajemství neznámým daňovým úředníkem. Pánové Fressoz a Roire byli odsouzeni k tomu, aby zaplatili pokuty ve výši 10 000 a 5000 francouzských franků (FRF), a bylo jim nařízeno společně a nerozdílně zaplatit panu Calvetovi odškodné za morální újmu ve výši 1 FRF a dále 10 000 FRF na náhradu nákladů právního zastoupení podle článku 475-1 trestního řádu.

Odvolací soud prohlásil následující:

„Soud nemůže souhlasit se způsobem, jakým soud nižšího stupně zhodnotil důkazy. Výsledky vyšetřování ukazují, že pouze daňový úředník obeznámený s oddělením mohl dostat na veřejnost dokumenty, neboť nikdo zvenčí si spis Jacquese Calveta nevyžádal a tento spis byl nalezen ráno 27. září 1989 v normálním stavu s listinami založenými tak, jak bylo zvykem v daňovém úřadu v Chaillot. Je jisté, že třetí osoba – někdo, kdo nebyl úředník nebo nebyl z oddělení daní – nemohla bez toho, aby vzbudila pozornost, vzít listiny založené na dvou oddělených místech ve spise, odfotografovat nebo okopírovat je a vrátit je přesně na to správné místo, zejména proto, že spis je uložen v kovové skříni v uzamčené místnosti, kam mají přístup pouze povolané osoby.

Na rozdíl od soudu nižšího stupně máme za to, že v tomto případě bylo zjištěno, že došlo k spáchání trestného činu porušení služebního tajemství, a skutečnost, že nebyl zjištěn pachatel, je irelevantní.

Pan Roire řekl vyšetřujícímu soudci, že fotokopie daňového příznání J. Calveta mu byly zaslány anonymně do novin v obálce, která byla adresována přímo jemu. Potvrdil, že se ptal různých osob, aby se ujistil, že jde opravdu o kopie pravých daňových dokumentů.

Článek pana Roira, který obsahoval fotokopie předmětných listin, byl předložen Rogeru Fressozovi, řediteli vydavatelství »Le Canard enchaîné«, který jej osobně schválil do tisku.

Pan Fressoz řekl vyšetřujícímu soudci, že viděl výňatky z daňového příznání J. Calveta v tomto okamžiku. Vysvětlil, že obecným pravidlem je, že článek předává do tisku starší asistent editora, který, pokud dojde k problému, konzultuje s editorem a případně i s ním.

Trestný čin nakládání s výsledky porušení služebního tajemství je charakterizován v tomto případě zveřejněním dokumentů získaných v důsledku porušení ustanovení článku L. 103 zákona o řízení ve věcech daní a článku 378 trestního zákona a byl spáchán pány Roirem a Fressozem, neboť ve světle podstaty dokumentů a v důsledku šetření prováděného panem Roirem žalovaní museli vědět, že tyto dokumenty pocházejí z daňového spisu. Navíc toto vysvětluje, proč článek schválil do tisku pan Fressoz a nikoli asistent editora nebo editor. Stojí za to připomenout, že jakkoli pan Fressoz nebyl tou osobou, které byly dokumenty zaslány, viděl je předtím, než dal souhlas se zveřejněním článku s jejich výňatky. Proto jak jednání, tak zavinění jako znak trestného činu nakládání s výsledky porušení služebního tajemství je v tomto případě přítomno a je patrné rovněž u autora článku, pana Roira ...“

4. U kasačního soudu

23. Pan Fressoz a pan Roire se dovolali ke kasačnímu soudu z právních důvodů. V odůvodnění podání a následně v odpovědi na tvrzení pana Calveta předložili dva argumenty

Za prvé pan Fressoz tvrdil ve svém odůvodnění, že vzhledem ke skutečnosti, že byl ředitelem vydavatelství, jak ho definuje zákon z 29. července 1881, nižší soudy ho nemohly obvinít z trestného činu nezákonného nakládání podle obecného trestního práva, ale pouze z jednoho z trestných činů uvedených v tomto zákoně. Ve své odpovědi poukázal, že protistrana zaměňuje pojmy „nakládání“ a „uveřejnění“, neboť prohlásil, že pan Calvet byl dotčen nikoli nakládáním, ale zveřejněním – tedy něčím, co neodporuje žádnému ustanovení tiskových zákonů, proto se žaloba uchýlila k jinému neodpovídajícímu obvinění z nezákonného nakládání.

Za druhé oba žadatelé tvrdili, že znaky trestného činu, ze kterého byli obviněni, jak jsou uvedeny v příslušných ustanoveních vnitrostátního práva, včetně paragrafů 5, 6 a 42 zákona z roku 1881, nebyly v jejich případě naplněny. V této souvislosti prohlásili, že daňová příznání pana Calveta nepodléhala povinnosti utajení – takže taková povinnost nemohla být porušena, protože obsažená informace byla veřejnosti dostupná. Tvrdili,

že novinář nemůže být zákonně obviněn z „nakládání s informací“ a že odvolací soud neprokázal, jakým způsobem bylo v jejich případě naplněno jednání a zavinění trestného činu, ze kterého byli obviněni, zejména držení a užívání příslušné věci a znalost, že tato byla získána nezákonně. S přihlédnutím ke skutečnosti, že odvolací soud dovodil, že pan Roire musel vědět, že dokumenty byly získány nezákonně, neboť po jejich obdržení se ujistil, že jde skutečně o kopie daňového přiznání, pan Roire uvedl, že „jednoduše plnil svou povinnost novináře: před zveřejněním informace se ujistil, že je pravá, jak je povinnost každého novináře být – opatrný a ověřit zdroje“.

24. Kasační soud dovolání zamítl dne 3. dubna 1995 s tímto rozhodnutím:

„... Odůvodnění (rozsudku odvolacího soudu) tak, jak němu došel na základě zjištění skutečností, což není předmětem přezkumu tohoto soudu, ukazuje, že odvolací soud poté, co stanovil, že žalovaní měli vědomě ve svém držení nebo užívání dokumenty získané porušením služebního tajemství v rozporu s článkem L. 103 zákona o řízení ve věcech daní, neinterpretovat zákon nesprávně, jak tvrdí (dovolatelé).

Zejména nelze tvrdit, že odvolací soud špatně vyložil tehdy platný článek 460 trestního zákona, ve kterém jako jediný trestný čin je definováno nakládání s kradenými věcmi, protože, i když shledal žadatele vinnými z nakládání s nezákonně získanými kopiemi, správně zamítl obvinění z nakládání s nezákonně získanými informacemi, ze kterého byli novináři obviněni před trestním soudem.

Informace, ať je její původ jakýkoli, není kryta ani článkem 460 nebo článkem 321 § 1 trestního zákona platného od 1. března 1994, takže pokud vznikne problém (to jest, že jsou zveřejněny určité informace a toto zveřejnění je dotčenými osobami napadeno), existuje jen jediná právní úprava, a to ta, která se zvláště týká svobody tisku nebo audiovizuální komunikace.“

II. Příslušné vnitrostátní právo

A. Zákon o svobodě tisku z 29. července 1881

25. Příslušné paragrafy zákona o svobodě tisku z 29. července 1881 stanoví následující:

Paragraf 1

„Každý může tisknout nebo prodávat knihy a ostatní publikace.“

Paragraf 5

„Jakékoli noviny nebo periodikum mohou být vydávány bez předchozího schválení nebo zaplacení záruky, pokud je učiněno prohlášení požadované paragrafem 7.“

Paragraf 6

„Všechny tiskoviny musí mít ředitele nakladatelství ...“

Paragraf 42

„Uvedené osoby jsou odpovědné ze spáchání trestných činů a přestupků prostřednictvím tisku tak, jak za sebou následují:

1) ředitelé nakladatelství nebo vydavatelé, bez ohledu na jejich povolání nebo titul, a v případech stanovených paragrafem 6(2) zástupci ředitelů nakladatelství,

2) v nepřítomnosti uvedených osob skuteční pachatelé,

...“

B. Zákon o řízení ve věcech daní

26. Příslušné články zákona o řízení ve věcech daní stanoví následující:

Článek L. 103

„Povinnost zachovávat služební tajemství tak, jak je stanoveno článkem 378 trestního zákona, se vztahuje na každého, kdo v rámci svých povinností nebo při výkonu svých pravomocí jedná ve věci stanovení, kontro-

ly, výběru nebo sporu o daních, dávkách a s nimi spojených povinnostech, na které odkazuje zákon o daních. Povinnost zahrnuje veškeré informace získané v průběhu výše uvedených činností.“

Článek L. 111-1

„Sestavuje se seznam osob podléhajících dani z příjmů nebo dani právnických osob, ve kterém se tyto dva typy daní, tak jak je obce vybírají, rozliší.

...

Seznam je uložen pro každou oblast v oddělení příjmů a je přístupný pro daňové poplatníky této oblasti. Oddělení může nařídit, že bude zaslán poštou.

...

Seznam týkající se daně z příjmů také ukazuje způsobem stanoveným vyhláškou u každého daňového poplatníka počet závislých osob, výši daňové povinnosti a celkové daňové pohledávky.

...

Zveřejňovat nebo jiným způsobem rozšiřovat výše uvedený seznam nebo informace, které se k seznamu vztahují a týkají se konkrétních osob, je zakázáno pod hrozbou pokuty podle článku 1768 zákona o daních.“

C. Trestní zákon

27. V rozhodné době článek 460 trestního zákona stanovil:

„Každý, kdo vědomě nakládá s věcí (nebo její částí) získanou spácháním závažného trestného činu nebo jiným vážným přestupkem, bude potrestán odnětím svobody v rozmezí od tří měsíců do pěti let nebo peněžní pokutou ve výši od 10 000 do 2 500 000 FRF nebo obojím. Výše pokuty může být zvýšena nad částku 2 500 000 FRF, avšak nesmí překročit polovinu ceny věci, se kterou se nakládá ...“

JEDNÁNÍ PŘED KOMISÍ

28. Pánové Fressoz a Roire se obrátili na Komisi 3. srpna 1995. Tvrdili, že jejich obvinění před odvolacím soudem porušilo právo na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy. Rovněž si stěžovali, že v jejich případě byla porušena zásada presumpce nevinny zakotvená v článku 6 § 2.

29. Dne 26. května 1997 Komise prohlásila jejich stížnost (č. 29183/95) za přípustnou.

Ve své zprávě ze 13. ledna 1998 (bývalý článek 31 Úmluvy) došla k názoru (jedenadvaceti hlasy k jednácti), že byl porušen článek 10 Úmluvy a že nevznikl zvláštní problém v souvislosti s článkem 6 § 2 (osmnácti hlasy ke čtrnácti).

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

30. Ve svém podání Vláda požádala Soud, aby stížnost pánů Fressoze a Roira odmítl jako nepřípustnou, neboť nebyly vyčerpány všechny dostupné vnitrostátní prostředky, nebo aby případně rozhodl, že k porušení článku 10 Úmluvy nedošlo. Pokud jde o stížnost podle článku 6 § 2, požádala Soud, aby stížnost zamítl jako neslučitelnou *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy nebo případně rozhodl, že článek 6 § 2 Úmluvy porušen nebyl.

31. Žadatelé požádali Soud, aby rozhodl, že články 10 a 6 § 2 Úmluvy byly porušeny, a poskytl jim spravedlivé zadosťučnění.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 10 Úmluvy

32. Žadatelé tvrdili, že jejich obvinění před Odvolacím soudem v Paříži porušilo článek 10 Úmluvy, který stanoví:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. ...

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

Vláda toto tvrzení zpochybnila, Komise s ním souhlasila.

A. Předběžná námitka Vlády

33. Stejně jako před Komisí Vláda tvrdila, že nedošlo k vyčerpání vnitrostátních prostředků. Pan Fressoz a Roire se omezili pouze na to, že popřeli vznesené obvinění o nakládání s odcizenou věcí. V žádném okamžiku, dokonce ani jako jednou z možností, se nepokusili argumentovat tím, že mezi vzneseným obviněním a zásadou svobody projevu je rozpor. Nestěžovali si tedy ani výslovně, ani jako vedlejší stížností, na porušení článku 10 Úmluvy před vnitrostátními soudy, i když by v tomto bodu mohli uspět, neboť by byl přípustný před národními soudy. Rovněž neposkytlí francouzským soudům možnost rozhodnout, zda trestní řízení, které bylo proti nim vedeno, bylo v souladu se svobodou projevu. Tedy vnitrostátní prostředky nebyly vyčerpány a Soud v souladu se svým rozhodnutím ve věci Ahmed Sadik v. Řecko (viz rozsudek z 15. listopadu 1996, Záznamy o rozsudcích a rozhodnutích, 1996–V, str. 1654, §§ 32 – 33) nemůže případ projednávat.

34. Žadatelé odpověděli, že si stěžovali na porušení článku 10 Úmluvy před kasačním soudem tak, jak vyplynulo z jejich přednesů před tímto soudem (viz odstavec 23 výše). Poté, co se odvolali na zákon z 29. července 1881, který zakotvil svobodu tisku, tvrdili, že za prvé daňová přiznání pana Calveta nebyla důvěrná, neboť byla veřejně dostupná, a že za druhé právně nemohou být vinni „nakládání s informací“. V každém případě tvrzení, že došlo k porušení článku 10, by nezabránilo, aby právní úprava nakládání s odcizenou věcí nedostala přednost před ochranou svobody projevu.

35. Ve svém rozhodnutí o přípustnosti stížnosti Komise odmítla námitku na základě skutečnosti, že žadatelé si stěžovali před kasačním soudem v podstatě na porušení článku 10. Zástupce Komise před Soudem dodal, že vzhledem k tomu, že pravomoce kasačního soudu byly omezené (nemohl znovu přezkoumat skutková zjištění provedená odvolacím soudem), je nepravděpodobné, že nápravy tvrzeného porušení by bylo možno dosáhnout stížností na nesprávné právní posouzení. Podle jejího názoru by mohli žadatelé trvat na svobodě projevu, pokud by rozšíření informace nebylo spojenou s rizikem obvinění podle obecných právních předpisů.

36. Článek 35 § 1, dříve článek 26 Úmluvy, stanoví následující:

„Soud může posuzovat věc až po vyčerpání všech vnitrostátních prostředků nápravy podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné rozhodnutí.“

37. Soud znovu připomíná, že účelem výše uvedeného pravidla je poskytnut Vysokým smluvním stranám příležitost zabránit nebo uvést do pořádku – obvykle prostřednictvím soudů – tvrzená porušení práv předtím, než tato porušení jsou předána Soudu. Toto pravidlo musí být uplatňováno „s určitou dávkou pružnosti a bez nadbytečného formalismu“. Je dostačující, že stížnosti, které mají být následně předány do Strabourgu, byly „alespoň ve své podstatě a v souladu s formálními požadavky a lhůtami stanovenými vnitrostátním právem“ předneseny před národními orgány (viz rozsudek ve věci Castells v. Španělsko z 23. dubna 1992, řada A,

č. 236, str. 19, § 27 a rozsudek ve věci Akdivar a další v. Turecko z 16. září 1996, Záznamy 1996–IV, str. 1210 – 11, §§ 65 – 69).

38. Zaměstnáním žadatelů je rozšiřovat informace a byli obviněni poté, co dokumenty byly zveřejněny. U kasačního soudu se žadatelé odvolali na různá ustanovení zákona o svobodě tisku z 29. července 1881, který, alespoň co se týče činnosti žadatelů, obsahuje ustanovení obdobná ustanovení článku 10. Ve svých tvrzeních na podporu odvolání u tohoto soudu žadatelé tvrdili, že jejich článek neodporuje žádným ustanovením zákona o svobodě tisku a že jako novinář pan Roire jednoduše plnil svou „povinnost“ (viz odstavec 23 výše). Ve své odpovědi žadatelé kritizovali prokuraturu za to, že zaměňuje „nakládání“ se „zveřejněním“, a prohlásili, že byli obviněni z nakládání proto, aby proti nim mohlo být postupováno podle obecného práva spíše než podle zvláštní právní úpravy, která se týká sdělovacích prostředků (viz odstavec 23 výše). Skutečně tím, že ve svém rozhodnutí rozlišil mezi právem vztahujícím se k samotné informaci a právem vztahujícím se na dokument, ve kterém byla obsažena, kasační soud nepřímo rozhodoval o rozsahu práva novinářů na informace.

39. Za těchto okolností je Soud toho názoru, že svoboda projevu byla předmětem jednání, i kdyby jen implicitně, v řízení před kasačním soudem a právní argumentace žadatelů u tohoto soudu zahrnovala stížnost spojenou s článkem 10 Úmluvy.

Žadatelé tedy vznesli stížnost, nebo alespoň její podstatu, podle článku 10 Úmluvy před kasačním soudem. Je proto nutno zamítnout námitku Vlády, že vnitrostátní prostředky nebyly vyčerpány.

B. Podstata stížnosti

40. Žadatelé tvrdili, že jejich obvinění z nakládání s fotokopii daňového přiznání získanými porušením služebního tajemství neznámým daňovým úředníkem narušilo jejich právo na svobodu projevu.

41. Obvinění žadatelů bylo „zásahem“ do výkonu jejich práva na svobodu projevu. Takový zásah porušuje článek 10, pokud není „předepsán právem“, tedy pokud nesleduje jeden nebo více zákonných cílů, na které se odvolává odstavec 2, a není „nezbytné v demokratické společnosti“ tohoto cíle nebo cílů dosáhnout.

1. „Předepsáno zákonem“

42. Účastníci se před Soudem shodli na tom, že zásah byl „předepsán zákonem“, konkrétně článkem 460 bývalého trestního zákona a článkem L. 103 zákona o řízení ve věcech daní. Soud tento názor sdílí.

2. Zákonný účel

43. Podle žadatelů, Vlády a Komise bylo zamýšleným účelem zásahu chránit pověst nebo práva jiných osob a zabránit zveřejnění důvěrné informace. Soud neshledává důvod k jinému závěru.

3. „Nezbytné v demokratické společnosti“

44. Soud musí proto zvážit, zda zásah byl „nezbytný v demokratické společnosti“, aby byly zamýšlené cíle dosaženy.

a) Obecné zásady

45. Soud znovu připomíná základní zásady své judikatury, které se týkají článku 10.

i) Svoboda projevu tvoří jeden ze základních pilířů demokratické společnosti. Podle odstavce 2 se vztahuje nejen na „informace“ nebo „myšlenky“, které jsou přijímány příznivě nebo považovány za neúčinné nebo

neutrální, ale vztahuje se i na to, co je útočné, šokující nebo rušivé. Takové jsou požadavky plurality, tolerance a volnomyšlenkářství, bez nichž není „demokratické společnosti“ (viz rozsudek ve věci Handyside v. Spojené království ze 7. prosince 1976, řada A, č. 24, str. 23, § 49 a rozsudek ve věci Jersild v. Dánsko z 23. září 1994, řada A, č. 298, str. 26, § 37).

ii) Tisk má v demokratické společnosti významnou úlohu. Jakkoli nesmí překročit určité mantinely, zejména ve vztahu k pověsti a právům jiných osob a potřebě nezveřejňovat důvěrné informace, jeho povinností je rozšiřovat – způsobem, který je v souladu s jeho povinnostmi a odpovědností – informace a myšlenky, jejichž rozšiřování je ve veřejném zájmu (viz rozsudek ve věci De Haes a Gijsels v. Belgie z 24. února 1997, Záznamy 1997–I, str. 233 – 34, § 37). Dále si je Soud vědom i skutečnosti, že novinářská svoboda v sobě zahrnuje i případné použití určitého stupně nadsázky nebo dokonce provokace (viz rozsudek ve věci Prager a Oberschlick v. Rakousko z 26. dubna 1995, řada A, č. 313, str. 19, § 38).⁹

iii) Je obecnou zásadou, že „nezbytnost“ jakéhokoli omezení svobody projevu musí být přesvědčivě zjištěna. Jistě je především na vnitrostátních orgánech, aby stanovily, zda existuje „naléhavá společenská potřeba“ omezení, a ty ve svém hodnocení mají určitou volnost. V případech, jako je tento, které se týkají tisku, je vnitrostátní úvaha stanovena zájmem demokratické společnosti na zajištění a podpoře svobodného tisku. Podobně tento zájem má velkou váhu při určení, které předepisuje odstavec 2 článku 10, zda omezení bylo v souladu se sledovaným zákonným účelem (viz *mutatis mutandis* rozsudek ve věci Goodwin v. Spojené království z 27. března 1996, Záznamy 1996–II, str. 500 – 501, § 40 a rozsudek ve věci Worm v. Rakousko z 29. srpna 1997, Záznamy 1997–V, str. 1551, § 47).

iv) Při výkonu dohledu není úkolem Soudu zaujímat místo vnitrostátních orgánů, ale přezkoumat podle článku 10 rozhodnutí, které přijaly v rámci své volné úvahy. Soud tak musí pohlížet na předmětný „zásah“ pod zorným úhlem celého případu a stanovit, zda důvody předložené státními orgány jsou „právně významné a dostatečné“ (viz mimo jiné výše citovaný rozsudek ve věci Goodwin, str. 500 – 501, § 40).

b) Aplikace výše uvedených zásad na tento případ

46. Pánové Fressoz a Roire prohlásili, že jejich článek byl uveřejněn v rámci veřejné debaty v obecném zájmu a v této době v ní měly změny ve výděлку pana Calveta zvláštní význam. Účelem článku bylo přispět do diskuse, která nezasahovala šéfa Peugeotu jako konkrétní osobu, protože jeho význam, úloha, vážnost odborových nepokojů a velikost společnosti tvořily obsah diskuse. Zveřejněný článek se tedy nedotýkal pověsti nebo práv pana Calveta, ale řízení společnosti, kterou vedl.

Jim udělený trest byl o to nespravedlivější, že podle ustálené rozhodovací praxe kasačního soudu publikování osobního příjmu nebo majetku není zásahem do soukromí, zvláště pokud tato osoba vykonává veřejnou nebo quaziveřejnou funkci.

Trest nebyl nutný ani pro zajištění zachování povinnosti mlčenlivosti. V tomto případě pouze daňoví úředníci měli povinnost zachovávat mlčenlivost. Jiné osoby, jako členové podnikové rady nebo rodinní příslušníci pana Calveta, mohli zveřejnit jeho příjmy. V každém případě pánové Fressoz a Roire nemohli vědět, že fotokopie daňového priznání, které obdrželi anonymně, byly získány porušením služebního tajemství, zejména proto, že vnitrostátní soudy nebyly schopny přes dvouleté vyšetřování zjistit takové porušení.

Zveřejněním části okopírovaných dokumentů žadatelé prokázali, že jejich informace jsou pravdivé, a splnili svou novinářskou povinnost sdělovat pouze prověřené a správné údaje.

Konečně odůvodnění odvolacího i kasačního soudu bylo zřetelně vykonstruované a jeho zhoubný účinek na svobodu tisku okamžitý. Pan Calvet si stěžoval pouze proto, že byl zveřejněn jeho příjem. Obvinění žadatelů z čistě technického trestného činu nezákonného nakládání s fotokopii mělo zamaskovat skutečné právní potrestat je za zveřejnění informace, ačkoli samotné zveřejnění bylo právně naprosto čisté.

⁹Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit XVIII/99, Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 15974/90, str. 2.

47. Komise s těmito tvrzeními v podstatě souhlasila.

48. Vláda tvrdila, že právě porušení služebního tajemství v daňových věcech vedlo k obvinění žadatelů a toto obvinění bylo nezbytné k účinnému zajištění dodržování služebního tajemství. Bylo by nerealistické předpokládat, že bude zajištěna povinnost mlčenlivosti, pokud jakákoli informace, včetně informace, která má zůstat důvěrnou, může být zveřejněna beztrestně. Omezení svobody projevu je třeba hodnotit z pohledu odpovědnosti a povinností dotčených osob v okamžiku obdržení informace. Adresáři dopisu si museli být vědomi toho, že dokumenty byly získány nezákonně. Skutečně druhý žadatel nepopíral, že věděl, že dokumenty pocházejí z daňového spisu, proto s nimi měl nakládat jako s důvěrnými.

Dále, zveřejnění příjmu jedné jediné osoby, jakkoli šéfa velké soukromé společnosti, nepřispělo do debaty k tématu veřejného zájmu. Zveřejněná informace se týkala zvláštní situace, která byla příliš jedinečná na to, aby se jednalo o záležitost veřejného zájmu. Byla zveřejněna pouze s cílem poškodit pana Calveta a postavit jej do obtížné pozice při očekávaných mzdových vyjednáváních.

Francouzské právo umožňuje, aby občané byli informováni o příjmu a povinnostech daňových poplatníků ve Francii. Tedy podle článku L. 111 zákona o řízení ve věcech daňových (viz odstavec 26 výše) daňoví poplatníci každého okresu mají právo nahlédnout do seznamu osob podléhajících daňové povinnosti a zjistit si, jaký mají tyto osoby zdanitelný příjem a daňovou povinnost.

V každém případě by nebylo došlo k nepřiměřenému zásahu do svobody projevu, neboť bylo dostupné jiné řešení, které by umožnilo dodržet právo veřejnosti na informace, aniž by byl spáchán trestný čin. Žadatelé by nebyli vinní z trestného činu nezákonného nakládání s fotokopii, kdyby se bývali omezili na zveřejnění informace o příjmu pana Calveta a neotiskli části daňových přiznání, která jim zaslala osoba zjevně podléhající povinnosti dodržovat povinnou mlčenlivost. Je možno připustit, že mohli být žalováni pro tiskovou urážku. Avšak judikatura kasačního soudu stanovila, že novináři mají právo uvést důkazy opodstatňující jejich tvrzení, a to i ty, které jsou získány nezákonně. Při splnění této podmínky by novináři mohli zveřejnit informace bez omezení.

49. Ve světle těchto argumentů musí Soud přezkoumat, zda existovaly právně významné a dostatečné důvody, které by pro účely odstavce 2 článku 10 ospravedlnily obvinění žadatelů.

50. Soud není přesvědčen tvrzením Vlády, že informace nebyla předmětem veřejného zájmu. Článek byl publikován během odborových nepokojů – široce diskutovaných v tisku – u jednoho z největších francouzských výrobců aut.

Dělníci požadovali zvýšení platů a vedení toto odmítalo. Článek ukazoval, že šéfovi firmy během zkoumaného období vysoce stoupal plat, avšak ve stejnou dobu odmítal nároky svých zaměstnanců na zvýšení. Srovnáním na tomto pozadí článek přispěl k veřejné debatě ve věci obecného zájmu. Záměrem nebylo poškodit pověst pana Calveta, ale přispět do všeobecné debaty na téma, které zajímalo veřejnost (viz například rozsudek ve věci *Thorgeir Thorgeirson v. Island* z 25. června 1992, řada A, č. 239, str. 28, § 66).

Kasační soud rozhodl, že otázky vztahující se k financím veřejných osob, jako jsou šéfové velkých společností, se netýkají jejich soukromého života. Toto Vláda nezpochybnila.

51. Nejen, že tisk má za úkol rozšiřovat informace a myšlenky ve věcech veřejného zájmu, ale i veřejnost má na ně právo (viz mezi jinými následující rozsudky: *Observer a Guardian v. Spojené království* z 26. listopadu 1991, řada A, č. 216, str. 30, § 59, výše citovaný *Jersild*, str. 23, § 31 a dále již uvedený *De Haes a Gijssels*, str. 234, § 39). Obzvláště je pravdou v tomto případě, že otázky zaměstnanosti a mezd všeobecně přitahují značnou pozornost. Tudíž zásah do práva na svobodu projevu se nemůže slučovat s článkem 10 Úmluvy, pokud není ospravedlněn převažujícím požadavkem ve veřejném zájmu (viz výše citovaný rozsudek ve věci *Goodwin*, str. 500, § 39).

52. Skutečně osoby uskutečňující právo na svobodu projevu, včetně novinářů, mají „povinnosti a odpovědnost“ v rozsahu, který závisí na jejich situaci a technických prostředcích, které užívají (viz *mutatis mutandis* výše citované rozhodnutí ve věci *Handyside*, str. 23, § 49 in fine). V tomto případě odvolací soud rozhodl, že

s ohledem na podstatu dokumentů a na přezkoumání, které dle svého tvrzení podnikl pan Roire, žalovaní museli vědět, že dokumenty pocházejí z daňového spisu (viz odstavec 22 výše), proto byly důvěrné. I když uznává významnou úlohu, kterou hraje tisk v demokratické společnosti, Soud zdůrazňuje, že novináři nemohou v zásadě být zproštěni své povinnosti řídit se obecným trestním právem na základě toho, že jim článek 10 zaručuje ochranu. Skutečně, odstavec 2 článku 10 stanoví hranice výkonu práva svobody projevu. Je nutno rozhodnout, zda s ohledem na okolnosti tohoto případu zájem veřejnosti na obdržení informací převážil nad „povinnostmi a odpovědností“, kterou měli žadatelé s ohledem na podezřelý původ dokumentů, které jim byly zaslány.

53. Soud musí zejména stanovit, zda účel ochrany fiskální mlčenlivosti, který je sám o sobě legitimní, tvořil právně závazné a dostatečné opodstatnění zásahu. V této souvislosti je nutno poznamenat, že jakkoli obvinění žadatelů je založeno výlučně na tom, že „Le Canard enchaîné“ otiskl dokumenty, které, jak bylo zjištěno, byly poskytnuty panu Fressozovi a panu Roirovi porušením služebního tajemství, nevyhnutelně se týká i zveřejnění informací. Vyvstal však problém, zda existuje potřeba zabránit zveřejnění informace, která již je veřejnosti dostupná (viz rozsudek ve věci Weber v. Švýcarsko z 22. května 1990, řada A, č. 177, str. 23, § 51 a rozsudek ve věci Vereniging Weekblad Bluf! v. Nizozemí z 9. února 1995, řada A, č. 306–A, str. 15, § 41) a velké množství lidí ji může již znát. Jak vláda uznala, existuje určitý stupeň transparentnosti, pokud jde o zvyšování výdělků a mezd. Tak mohou místní daňoví poplatníci nahlédnout do seznamu osob, které v jejich okrese podléhají daňové povinnosti, a seznámit se s podrobnostmi o zdanitelném příjmu a výši daňové povinnosti každého daňového poplatníka (viz odstavec 26 a 48 výše). Jakkoli tato informace nemůže být rozšiřována, je takto dostupná velkému počtu osob, které ji mohou po řadě rozšiřovat dále. I když zveřejnění daňových příznání v tomto případě bylo zakázáno, informace, které v nich byly obsaženy, důvěrné nebyly. Skutečně odměňování osob, které podobně jako pan Calvet řídí velké společnosti, je pravidelně zveřejňováno ve finančních zpravodajích a druhý žadatel prohlásil, aniž to bylo zpochybněno, že si porovnal informace tohoto typu, aby zhruba zjistil, kolik pan Calvet vydělává (viz odstavec 19 výše). Tudíž neexistoval vyšší a převažující požadavek, aby tato informace zůstala důvěrná.

54. Jestliže, jak vláda uznala, informace o výši ročního příjmu pana Calveta byla v souladu se zákonem a její zveřejnění bylo dovoleno, obvinění žadatelů pouze proto, že publikovali dokumenty, ve kterých tato informace byla obsažena, jmenovitě daňová příznání, nemůže být v souladu s článkem 10. Ve své podstatě tento článek ponechává na novinářích, aby se rozhodli, kde je či není nezbytné přetisknout tyto dokumenty v zájmu věrohodnosti. Chrání právo novinářů rozšiřovat informace ve věcech veřejného zájmu za předpokladu, že jednají v dobré víře a na základě věrohodných skutečností a předkládají „spolehlivé a přesné“ informace v souladu s novinářskou etikou (viz zejména výše citovaný rozsudek ve věci Goodwin, str. 500, § 39, rozsudek ve věci Schwabe v. Rakousko z 28. srpna 1992, řada A, č. 242–B, str. 34, § 34 a jako příklad opačného nálezu výše citované rozhodnutí ve věci Prager a Oberschlick, str. 18, § 37).

55. V tomto případě Soud zjišťuje, že nebylo zpochybněno ani vyličení událostí pány Fressozem a Roirem, ani jejich dobrá víra. Pan Roire, který ověřil pravost daňových příznání, jednal v souladu se standardními postupy ve svém povolání novináře. Výňatky z každého dokumentu měly potvrdit údaje uváděné v předmětném článku. Zveřejnění daňových příznání tak bylo významné nejen pro samotný obsah článku, ale i pro věrohodnost poskytované informace.

56. V souhrnu Soud neshledává rozumnou proporcionalitu mezi zákonným účelem sledovaným obviněním novinářů a prostředky použitými k dosažení tohoto účelu s ohledem na zájem demokratické společnosti zajistit a podporovat svobodu tisku. K porušení článku 10 Úmluvy tedy došlo.

II. Údajné porušení článku 6 § 2 Úmluvy

57. Žadatelé si stěžovali na dvojí porušení článku 6 § 2 Úmluvy, který stanoví:

„Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“

Národní soudy nedodržely zásadu presumpce nevinny ve dvou ohledech. Za prvé, pan Fressoz byl obviněn na základě svévolného rozšíření zvláštních trestních ustanovení zákona z 29. července 1881 (viz odstavec 25 výše), která stanovují přísnou odpovědnost ředitele vydavatelství za trestné činy spáchané tiskem. Za druhé, žalatelé neměli být obviněni podle obecného práva, protože proti nim nebyly konkrétní důkazy. K tomu, aby vůbec mohl vznést obvinění, musel se odvolací soud uchýlit k čistě hypotetické myšlenkové konstrukci, kterou bylo žalatelům podsunuto, že věděli o pochybném původu fotokopii, které obdrželi.

58. Vláda tvrdila, že tato stížnost je svou podstatou neslučitelná s ustanoveními Úmluvy. To, co žalatelé ve skutečnosti chtějí, je napadnout podstatu svého obvinění před odvolacím soudem. Avšak není úlohou orgánů Úmluvy, aby stanovily, zda vnitrostátní soudy správně zhodnotily důkazy. V každém případě k žádné presumpci viny novinářů před odvolacím soudem nedošlo, neboť tento perfektně své rozhodnutí zdůvodnil.

59. Poté, co vyslechla přednesené argumenty, a ve světle závěru, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy, má Komise za to, že stížnost podle článku 6 § 2 vychází z týchž skutečností a žádné faktické či právní problémy nevyžadují samostatné přezkoumání.

60. Soud dochází k témuž závěru a ve světle nálezu uvedeného v odstavci 56 a jeho odůvodnění neshledává samostatný problém podle článku 6 § 2 Úmluvy.

III. Použití článku 41 Úmluvy

61. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluva nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Škoda

62. Žalatelé měli za to, že nález Soudu o porušení Úmluvy bude dostatečným zadostiučiněním. Požadovali však náhradu částky FRF 10 001, kterou jim nařídil odvolací soud zaplatit panu Calvetovi jako náhradu morální újmy (jeden frank) a v souladu s článkem 475–1 trestního řádu za náklady řízení (viz odstavec 22 výše).

63. Vláda tvrdila, že druhý z nároků na náhradu by neměl být připuštěn, neboť žalatelé neuvedli žádnou zvláštní škodu, kterou by snad měli utrpět, a dále náhrada by zpochybnila závaznost rozhodnutí odvolacího soudu. Pokud jde o zbytek, nález porušení bude sám o sobě dostatečným spravedlivým zadostiučiněním.

64. Zástupce Komise se k této věci zvlášť nevyjádřil.

65. Soud shledává, že mezi platbou FRF 10 001 panu Calvetovi a zjištěným porušením článku 10 existuje příčinná souvislost. Je proto odpovídající přiznat žalatelům nárokovanou sumu. Mimo toto je nález porušení v tomto rozsudku spravedlivým zadostiučiněním za jakoukoli jinou škodu.

B. Náklady a výdaje

66. Novináři žádali FRF 166 100 na náklady a výdaje spojené s právním zastoupením. Rozčlenili částku takto: FRF 55 800 na náklady řízení před vnitrostátními soudy, včetně FRF 12 000 za řízení před kasačním soudem, a FRF 110 300 na náklady řízení před orgány ve Strasbourgu.

67. Zástupce Komise nic nenamítal.

68. Vláda tvrdila, že by neměla nést náklady vnitrostátního řízení, neboť v tomto stadiu se stížnost podle článku 10 Úmluvy neprojednávala. Měla by být pouze povinna uhradit náklady a výdaje v souvislosti s řízením před orgány Úmluvy a tato povinnost by neměla přesáhnout FRF 40 000 s přihlédnutím k částkám, které Soud obecně v minulosti přiznával.

69. Na základě této informace a s ohledem na zásadu přiměřenosti Soud přiznává žadatelům 60 000 FRF.

C. Úrok z prodlení

70. Podle informace dostupné Soudu zákonná úroková míra ve Francii ke dni přijetí tohoto rozhodnutí činí 3,36 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. Zamítá jednomyslně předběžnou námitku Vlády,
2. Potvrzuje, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy,
3. Potvrzuje, že nevznikl samostatný problém podle článku 6 § 2 Úmluvy,
4. Potvrzuje, že odpovědný stát je povinen zaplatit žadatelům ve lhůtě tří měsíců 10 001 (deset tisíc jeden) francouzských franků na náhradu peněžité škody a 60 000 (šedesát tisíc) francouzských franků na náhradu nákladů a výdajů s běžným roční úrokem ve výši 3,36 %, který je splatný v případě prodlení po uplynutí uvedené tříměsíční lhůty až do úplného zaplacení,
5. Potvrzuje, že tento rozsudek je dostatečným spravedlivým zadostiučiněním za případnou další škodu,
6. Odmítá zbylý nárok na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 21. ledna 1999.

Paul MAHONEY
zástupce tajemníka

Luzius WILDHABER
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

18. února 1999

VĚC HOOD

(Rozsudek ve věci Hood versus Spojené království)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 27 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) ve znění Protokolu č. 11 a v souladu příslušnými ustanoveními Jednacího řádu Soudu jako Velký senát, který tvořili následující soudci: L. Wildhaber, předseda, E. Palmová, L. Ferrari Bravo, P. Kūris, J. – P. Costa, W. Fuhrmann, K. Jungwiert, M. Fischbach, B. Zupančič, N. Vajičová, J. Hedigan, W. Thomassenová, M. Tsatsa – Nikolovská, T. Pantiru, E. Levits, K. Traja, Sir John Freeland, soudce ad hoc, a P. J. Mahoney, zástupce tajemníka Soudu, po uzavřené poradě Senátu, která se konala 9. prosince 1998 a 4. února 1999, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl předán Soudu, vytvořenému podle bývalého článku 19 Úmluvy, 14. srpna 1998, vládou Spojeného království Velké Británie a Severního Irska (dále jen „Vláda“) během tříměsíční lhůty stanovené bývalými články 32 § 1 a 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti proti Spojenému království (č. 27267/95) předložené Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) občanem Spojeného království panem Davidem Hoodem podle bývalého článku 25 dne 18. dubna 1995.

Žádost Vlády se opírala o bývalé články 44 a 48 Úmluvy a deklaraci, kterou Spojené království uznalo obligatorní pravomoc Soudu (bývalý článek 46). Vláda setrvala na svém názoru, že zpochybní názor Komise, pokud jde o porušení článku 5 §§ 3 a 5. Předmětem uvedeného podání byla žádost o vydání rozhodnutí, zda a v jaké výši má žadatel obdržet spravedlivé zadostiučinění podle článku 41 Úmluvy.

2. Žadatel ustanovil ke svému zastupování advokáta (ustanovení 30 bývalého jednacího řádu Soudu A).

3. Jako předseda senátu, který byl původně jmenován (bývalý článek 43 Úmluvy a bývalé ustanovení 21) zejména pro projednání procesních otázek, které by mohly vzniknout předtím, než vstoupí v platnost Protokol č. 11, Thór Vilhjálmsson, tehdejší místopředseda Soudu, prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem Vlády, právním zástupcem žadatele a zástupcem Komise organizaci písemného postupu. V souladu s následným usnesením obdržel tajemník vyjádření žadatele i Vlády 17. listopadu 1998.

4. Jakmile 1. listopadu 1998 vstoupil v platnost Protokol č. 11 a v souladu s jeho článkem 5 § 5, byl případ předán Velkému senátu. Do Velkého senátu byl z moci úřední jmenován Sir Nicolas Bratza, zvolený soudce zastupující Spojené království (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 24 § 4 Jednacího řádu Soudu), L. Wildhaber, předseda Soudu, E. Palmová, místopředsedkyně Soudu, J. – P. Costa a M. Fischbach, místopředsedové sekcí (článek 27 § 3 Úmluvy a ustanovení 24 §§ 3 a 5 a/). Ostatními členy jmenovanými k doplnění Velkého senátu byli L. Ferrari Bravo, P. Kūris, J. – P. Costa, W. Fuhrmann, K. Jungwiert, B. Zupančič, N. Vajičová, J. Hedigan, W. Thomassenová, M. Tsatsa – Nikolovská, T. Pantiru, E. Levits a K. Traja (ustanovení 24 § 3 a ustanovení 100 § 4). Poté Sir Nicolas Bratza, který se zúčastnil projednávání případu před Komisí, odstoupil z Velkého senátu (ustanovení 28). Vláda proto jmenovala Sira Johna Freelanda, aby se zúčastnil jako soudce ad hoc (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 29 § 1).

5. Předseda rozhodl, že není nutné, aby Komise delegovala jednoho ze svých členů k účasti na projednávání případu Velkým senátem (ustanovení 99).

6. V souladu s rozhodnutím předsedy se veřejné ústní jednání společně s projednáváním případu Cable a další v. Spojené království konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 9. prosince 1998.

Před Soud předstoupili :

(a) za Vládu C. Whomersley, úředník Ministerstva zahraničních věcí, zástupce, a právní poradce Jeho Veličenstva P. Havers,

(b) za Žadatele advokáti J. Mackenzie, právní zástupce, a K. Duiganová, poradce.

Soud vyslechl přednesy panů Haverse a Mackenzieho.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

7. Žadatel je občanem Spojeného království, narozen v roce 1970, a ve Spojeném království má trvalé bydliště. V rozhodné době byl vojákem britské armády.

8. Ještě před zkoumanými událostmi se žadatel třikrát vzdálil bez dovolenky od své jednotky v Německu. Před svým třetím útekem byl obviněn z úmyslného ublížení na zdraví (později zrušeno) a postaven před trestní soud, skrýval se téměř dva a půl roku a poté se sám v prosinci 1993 vzdal civilní policii.

A. Příslušné zadržení a trestní řízení proti žadateli

9. Dne 11. května 1994 se žadatel nevrátil po dvoutýdenní dovolené (čtvrté svémocné vzdálení). Dne 27. listopadu 1994 byl doma zatčen civilní policií a 28. listopadu 1994 byl vojenskou eskortou převezen do kasáren v Bromptonu. Před Soudem vedly strany spor, zda žadatel byl poté 29. listopadu 1994 předveden před svého velícího důstojníka v souladu s ustanovením č. 4 armádních procesních pravidel z roku 1972 (viz odstavec 29 níže).

10. Žadatel zůstal v zotřené vazbě až do soudního jednání. Byl držen v cele na strážnici pod dozorem strážže kromě doby, kdy byl odvážen do nemocnice z důvodu psychiatrického ošetření.

11. Asi v prosinci 1994 byl žadatel informován, že bude předveden po vánocích k pobočnickovi jednotky. Ještě před vánocemi si zajistil advokáta, který mu radil až do 17. ledna 1995. Dne 4. května byl žadatel předveden před pobočníka jednotky a byl mu předán soupis důkazů. Bylo mu řečeno, že si seznam má přečíst a zkontrolovat, zda je úplný. Žadatel byl poučen v souladu s ustanovením č. 10 armádních procesních pravidel z roku 1972 (viz odstavec 32 níže).

12. Na základě rady svého původního právního zástupce si žadatel připravil své vlastní prohlášení a získal prohlášení své přítelkyně – tato prohlášení byla dokončena 4. ledna, resp. 19. ledna 1995. Žadatel předal obě prohlášení pobočnickovi dne 20. ledna 1995 a ta byla připojena k důkaznímu materiálu. Žadatel byl poté svým velícím důstojníkem předán k řízení před trestním soudem a požádal vojenské orgány o zajištění právní pomoci. Písemné obvinění s datem 25. ledna 1995, které podepsal jeho velící důstojník a zástupce svolávajícího důstojníka, ho vinilo z dvou svémocných odloučení a dvou zběhnutí dle vojenského zákona z roku 1955.

13. Ačkoli žadatel instruoval svého obhájce již počátkem února, ten začal pracovat, až když právní pomoc byla schválena Ministerstvem obrany dopisem ze dne 14. února 1995.

14. Sdělením ze 17. března 1995 byl svolán oblastní trestní soud, aby projednal žadatelovo obvinění. Trestní proces se konal 3. a 4. dubna 1995. Asistentem důstojníka zastupujícího žalobu byl pobočník jednotky. Žadatel, který byl právně zastoupen, prohlásil, že se necítí vinen.

15. Během jednání trestního soudu žadatelův advokát napadl (podle paragrafu 78 zákona o policejním a trestní dokazování z roku 1984) přípuštění prohlášení žadatele a jeho přítelkyně k důkazu. Vojenský soudce, poté co vyslechl důkazy předložené pobočníkem jednotky a zástupcem žadatele, rozhodl, že ustanovení č. 10

armádních procesních pravidel z roku 1972 bylo dodrženo. Protože žadatel byl v příslušné době právně zastoupen, na základě následného postupu soud neshledal, že „by mohla situace být ještě spravedlivější“, a napadení důkazu zamítl. Soudce rovněž během procesu vyjasnil, že „můžeme považovat za dohodnutou skutečnost, že pobočník nebo jeho zástupce jsou buď žalobci nebo asistenty žalobce při jakémkoli trestním řízení“. Žadatel byl obviněn ze dvou svémocných odloučení a jedné dezerce a zbylé obvinění ze zběhnutí bylo změněno na „svémocné odloučení“. Byl odsouzen k trestu odnětí svobody na osm měsíců a k propuštění ze služby, přičemž do trestu odnětí svobody byla výslovně započtena doba vězení bezprostředně předcházející soudnímu řízení.

16. Poté, co bylo obvinění potvrzeno a vyhlášen rozsudek, žadatel se obrátil na armádu. Dopisem z 13. července 1995 byl žadatel informován, že jeho žádost k Ministerstvu obrany byla zamítnuta. Žádost o propuštění k samosoudci odvolacího trestního soudu byla zamítnuta 13. září 1995 a jeho další odvolání k senátu trestního odvolacího soudu bylo 18. března 1996 rovněž odmítnuto.

B. Řízení o habeas corpus

17. Sedmdesátý druhý den žadatelovy vazby připadl přibližně na 7. února 1995. Z toho důvodu a v souladu s ustanovením č. 6 armádních procesních pravidel z roku 1972 a odstavcem 6.045(c) Královských směrnic (viz odstavce 31 a 38 níže) byl vyhotoven 3. února 1995 příkaz žalobce, kterým po souhlasu hlavního velitele bylo nařízeno dále ponechat žadatele ve vazbě, aby se „zabránilo jeho vyhýbání se“ soudu („zpráva o zdržení“).

18. Poté, co obdržel kopii zprávy o zdržení a informoval příslušné orgány, že bude žádat příkaz k předvedení k soudu, žadatelův advokát v této věci zahájil řízení 17. února 1995, kdy zejména napadl odůvodněnost zprávy o zdržení. Tuto zprávu obdržel žadatelův advokát 20. února 1995 a následně předložil vyššímu soudu další podání.

19. Dne 21. února 1995 vyšší soud žádost zamítl. Soud mimo jiné rozhodl, že zpráva o zdržení byla vypracována řádně a ve stanoveném čase. Poznamenal, že uvedený důvod prodloužení žadatelovy vazby, kterým bylo zabránit mu ve vyhýbání se procesu, je „zcela pochopitelný“ vzhledem k obvinění vznesenému proti žadateli.

II. Příslušné domácí právo a praxe

20. V rozhodné době byla ustanovení, kterými se řídí vazba a trestní řízení proti příslušníkům armády, zakotvena v armádním zákoně z roku 1955 (dále jen „zákon 1955“), armádních procesních pravidlech z roku 1972 (dále jen „pravidla 1972“) a Královských směrnicích pro armádu z roku 1975 (dále jen „Královské směrnice“).

21. Do doby konání žadatelova procesu byly zákony změněny mimo jiné zákonem o ozbrojených silách z roku 1996 (viz rozsudek ve věci Findlay v. Spojené království z 25. února 1997, Záznamy o rozsudcích a rozhodnutích 1997–I, str. 276, §§ 52 – 57) a směrnicemi o vyšetřování a postupu ve zkráceném řízení v armádě z roku 1997 (dále jen „směrnice 1997“). Ustanovení, níže podrobněji rozvedená, se aplikovala v době žadatelova uvěznění, vazby a soudního řízení.

A. Uvěznění

22. Zatykač na osobu podléhající vojenskému právu, která je považována za uprchlíka nebo se svémocně odloučila, může vydat velící důstojník a tento nebo podobný příkaz musí být adresován civilní policii. Osoba uvězněná na základě tohoto zatykače musí být co nejrychleji předána vojsku (paragraf 190A zákona 1955).

B. Vyšetřování vzneseného obvinění a vazba

23. Příslušná ustanovení se liší v závislosti na tom, zda obviněný je záložní důstojník nebo voják nebo důstojník z povolání. V tomto případě, který je níže popsán, jsou pravomoci velícího důstojníka obecně širší ve vztahu k vyšetřování a vznesení žaloby vůči obviněnému.

1. Zákon 1955

24. Zběhnutí a svémocné odloučení jsou trestnými činy podle zákona 1955. Zběhnutí se trestá odnětím svobody v blíže neurčené délce (ta závisí na posouzení trestního soudu, který o věci rozhoduje) a svémocné odloučení je trestáno odnětím svobody až na dva roky.

25. Paragraf 75 zákona 1955 stanoví, že obvinění osoby podléhající vojenskému právu, která je uvězněna, je nutno prošetřit bez zbytečného odkladu a co nejdříve zahájit proces, jinak dotyčný musí být z vězení propuštěn. Navíc, pokud zadržení trvá déle než osm dní bez toho, že by bylo svoláno zasedání trestního soudu, velící důstojník zadrženého vypracuje předepsaným způsobem zprávu („zpráva o zdržení“), kterou předá příslušnému úřadu. Takovou zprávu je nutno vypracovávat a předávat stejným způsobem každých osm dní, dokud se nesejde trestní soud nebo není trestný čin projednán ve zkráceném řízení nebo obviněný není propuštěn.

26. Jakékoli obvinění, že osoba podléhající vojenskému právu spáchala trestný čin podle zákona 1955, musí být zákonnou formou předloženo velícímu důstojníkovi dotyčného a před podáním žaloby musí velící důstojník toto obvinění prošetřit (paragraf 76).

27. Po skončení vyšetřování velící důstojník může odložit obvinění (které nemůže být projednáno ve zkráceném řízení), pokud je toho názoru, že se nadále nemá pokračovat v řízení. Dále, pokud velící důstojník je toho názoru, že v záležitosti, které se obvinění týká, by bylo možno – a v zájmu lepšího výkonu spravedlnosti to tak má být – použít jiného ustanovení než ustanovení zákona 1955, může řízení zastavit (paragraf 77 a 77 A).

28. Pokud velící důstojník řízení nezastavil a obvinění nelze projednat ve zkráceném řízení, a nebylo-li zamítnuto, anebo i když jde o obvinění, které může být projednáno zkráceně, ale velící důstojník je toho názoru, že tak nemá být postupováno, postupuje „způsobem předepsaným“ v případě, že obvinění bude projednávat trestní soud (paragrafy 78 /1/ a /2/). Projednání obvinění ve zkráceném řízení zahrnuje dokazování, které je omezeno na písemnou formu, rozhodnutí o vině a nevině a vydání rozhodnutí (paragraf 78 /3/). Tam, kde velící důstojník podnikl kroky k tomu, aby případ projednal trestní soud, může nadřízený vrátit případ zpět velícímu důstojníkovi s tím, že má být projednán ve zkráceném řízení, pokud to je možné (paragraf 78 /6/), nebo s příkazem obvinění odmítnout nebo zastavit další řízení.

2. Pravidla 1972

29. Ustanovení č. 4 stanoví, že pokud je osoba zadržena vojenským orgánem, její velící důstojník s výjimkou případů, kdy je to nemožné, si nechá tuto osobu předvést ve lhůtě osmačtyřiceti hodin od okamžiku, kdy se o jejím zadržení dozvěděl, informuje ji o obvinění a zahájí vyšetřování. Pokud není vyšetřování ve stanovené lhůtě zahájeno, velící důstojník musí oznámit věc nadřízenému a uvést důvody zpoždění při zahájení vyšetřování (ustanovení č. 4 /2/).

30. Zpráva, na kterou odkazuje paragraf 75 zákona 1955, musí být podepsána velícím důstojníkem zadrženého a zaslána osobě zodpovědné za svolání trestního soudu (ustanovení č. 5). Podle dodatku č. 1 k ustanovením 1972 zpráva musí, mimo jiné, specifikovat, zda obviněný je ve ztížené nebo normální vazbě, důvody jeho zadržení, určité podrobnosti ohledně postupu ve vyšetřování a přípravě procesu a rovněž důvody zdržení od poslední zprávy.

31. Obviněný nemůže být uvězněn více než sedmdesát dva za sebou následující dny bez svolání trestního soudu, pokud však důstojník zastupující žalobu nenařídí písemně s uvedením důvodů, že obviněný nesmí být z vazby propuštěn (ustanovení č. 6).

32. Ustanovení č. 10 (1) stanoví, že dokazování provádí velící důstojník nebo jiný důstojník na základě jeho příkazu. V průběhu dokazování není obviněný přítomen a důkazy tvoří podepsané prohlášení nebo výpis z něj od každého svědka, jehož svědectví je nezbytné pro prokázání obvinění. Jakmile je dokazování skončeno, kopie spisu je předána obviněnému (obvykle důstojníkem, který důkazy pořídil) a obviněný je poučen následovně:

„Toto je kopie důkazů provedených ve vaší věci, nemusíte se k ní vyjadřovat, pokud si to nepřejete, ale měl byste si ji přečíst. Pokud si po jejím přečtení budete přát něco říci, vše, co řeknete, bude zaznamenáno písemně a může být zařazeno jako důkaz.“ (Ustanovení č. 10 /2/ pravidel 1972.)

33. Prohlášení obviněného (včetně svědectví osob, která si přeje zahrnout do důkazů) budou připojena k seznamu důkazů a od toho okamžiku budou součástí dokazování (ustanovení č. 10 /4/). Pojednání nazvané „Práva vojáka“, které dostávají obvinění a je k dispozici v celách na strážnici, popisuje účel výpisu z dokazování mimo jiné jako „zajistit zprávu žalobci pro vedení procesu“ a informovat obviněného o důkazech, které budou při procesu předloženy.

34. Předepsaný postup pro velícího důstojníka, aby mohl postoupit případ soudu, zahrnuje v souladu s ustanovením č. 13 zaslání návrhu obžaloby nadřízenému (podepsaného velícím důstojníkem), provedené dokazování, charakteristiku a služební záznam obviněného a doporučení, jak by mělo obvinění být projednáno (například oblastním nebo hlavním trestním soudem). Svolávající důstojník s konečnou platností rozhodne o podání žaloby a obvykle tak činí spolupodepsáním návrhu obžaloby, který předložil velící důstojník.

3. Královny směrnic

35. V odstavci 6.005 Královských směrnic se uvádí, že pouhé podezření, že osoba podléhající vojenskému právu přestoupila zákon, samo o sobě nutně nepřikazuje tuto osobu uvěznit. Pokud je spáchaný čin triviální, pachatele je nutno informovat o obvinění a uložit mu hlásit se ve stanovený den a stanoveném čase ve služební místnosti jednotky. Pokud je nezbytné uvěznění, druh vězení je stanoven v zájmu služby a rovněž povahou spáchaného činu. Obecně je osoba umístěna do ztíženého vězení pouze tehdy, pokud je uvěznění nezbytné k tomu, aby zaručilo jeho řádnou ostrahu nebo udržení kázně.

36. K okolnostem, které odůvodňují umístění obviněného do ztížené vazby, patří pokusy obviněného podlamovat kázeň, jako například že zraní sebe nebo jiné nebo bude podplácet svědky, že sice neuskutečnil, ale pokoušel se o svémocné odloučení, nebo se opakovaně odloučil, a dále, že vzhledem k podstatě vyšetřovaného trestného činu není v zájmu kázně, aby byl na svobodě nebo mu bylo dovoleno být ve styku s ostatními (rovněž odstavec 6.005).

37. Odstavec 6.007 stanoví, že (mimo jiné s ohledem na obecnou zásadu, že není nezbytné obviněného uvěznit) velící důstojníci zodpovídají za to, že v každé věci je potřeba uvěznění obviněného společně se způsobem jeho uvěznění předmětem stálého přezkumu. Pokud je to nezbytné, způsob uvěznění může být změněn nebo obviněný propuštěn.

38. Odstavec 6.045(c) stanoví, že osoba, která odpovídá za vazbu obviněného, je povinna sdělit obviněnému hodnotu, jméno a jednotku toho, kdo ho obviňuje ze spáchání trestného činu, a zároveň mu sdělit podstatu obvinění. Odstavec 6.047 stanoví, že obžaloba vznesená proti důstojníkovi nebo vojínovi musí být projednána co nejdříve. Tomu odpovídá mimo jiné i ustanovení, že pokaždé, když svolávající důstojník obdrží zprávu o zdržení, musí se ubezpečit (pokud je obviněný zadržen), že je nezbytné ve vazbě pokračovat (písm. a/ a b/). Při obdržení čtvrté zprávy o zdržení nebo v každém případě po čtyřiceti dnech vazby musí svolávající důstojník odeslat zvláštní zprávu svému nadřízenému, kde uvede důvody pro zdržení, kdy lze očekávat zahájení

procesu s obviněným a důvody pro trvání vazby (písm. c/). Pokud není s obviněným během sedmdesáti dvou dnů zahájen proces, posledně jmenovaný nadřízený důstojník musí vypracovat tento den zvláštní zprávu pro hlavního velitele (písm. d/). Jakmile obdrží tyto zvláštní zprávy, nadřízený důstojník a hlavní velitel musí učinit veškeré možné kroky k tomu, aby byl s obviněným urychleně zahájen proces (písm. e/).

39. Pokud byl obviněný nepřetržitě ve vazbě sedmdesát dva dny a nebyl svolán soud, v souladu s ustanovením č. 6 pravidel 1972 může být vydán příkaz nepropustit obviněného pouze s předchozím souhlasem hlavního velitele. Tato zpráva má obsahovat důvody zpoždění, kdy je očekáváno zahájení procesu a důvody pro pokračování ve vazbě (odstavec 6. 047/f/). Zprávy o zdržení nejsou obvykle poskytovány v kopii obviněnému nebo jeho zástupci.

C. Habeas corpus

40. Habeas corpus je postup, kterým může zadržený urychleně žádat o propuštění z vazby na základě tvrzení, že jeho zadržení je nezákonné. Příslušný je normálně Senát Královna soudního oddělení Vyššího soudu a habeas corpus je dostupný pro osoby ve vojenské vazbě.

41. Rozsah tohoto přezkumu bude záviset na každém jednotlivém případě a, kde je to vhodné, i na ustanoveních příslušného právního předpisu, na jehož základě k zadržení dojde. Soud ovšem přezkoumá právní platnost zadržení obviněného, zda je dostatek důkazů k jeho zadržení a, pokud opodstatněnost zadržení závisí na předchozím zjištění určité skutečnosti, soud rozhodne, zda tato skutečnost existuje.

D. Právní pomoc

42. Vojenské úřady neposkytují právní pomoc pro jednání před civilními soudy, včetně žádostí o vydání příkazu k habeas corpus. Civilní orgány ovšem poskytují právní pomoc pro určitá řízení. Zastoupení pro tyto účely je poskytováno pouze tehdy, pokud je odůvodněno poskytnutí ochrany zájmům účastníka řízení (paragraf 15 /2/ zákona o právní pomoci z roku 1988). Žádost o právní pomoc může být schválena po zvážení všech skutečností, právních otázek souvisejících s případem nebo dalších záležitostí, kterých se žádost týká, a po zvážení okolností, za kterých byla žádost podána (Směrnice o poskytování civilní právní pomoci z roku 1989).

43. Žádost o naléhavou právní pomoc může být podána na základě směrnic o poskytování civilní právní pomoci z roku 1989. Poskytnutá informace musí být taková, aby umožnila oblastnímu řediteli rozhodnout o podstatě příslušného řízení, okolnostech, za nichž je pomoc požadována, dále, zda žadatel je schopen splnit podmínky pro její poskytnutí a zda je v zájmu spravedlnosti, aby z důvodu naléhavosti byla žadateli poskytnuta právní pomoc.

E. Trestní soudy

44. Příslušná ustanovení zákona 1955, která se vztahují k obecným trestním soudům, jsou zakotvena ve výše uvedeném rozsudku ve věci Findlay (na str. 272 – 75, §§ 32 – 51). Tato ustanovení (shrnutá v odstavci 45 níže) se přiměřeně, s určitými rozdíly, vztahují na oblastní trestní soudy. Oblastní trestní soud tvoří předseda a nejméně dva další důstojníci, jejichž hodnost je nižší než u hlavního trestního soudu.

45. Ústřední úloha v systému trestních soudů podle zákona 1955 patří „svolávajícímu důstojníkovi“. Tento důstojník, který musí mít stanovenou hodnost a nesmí být velícím důstojníkem u pluku nebo u jednotky, kde stíhaná osoba sloužila, odpovídá za každý případ, který je rozhodován trestním soudem. Tento důstojník rozhoduje o konečnou platnost o podstatě a detailech obžaloby, která má být podána, a příslušném typu trestního soudu a je odpovědný za svolání jeho zasedání.

Svolávající důstojník vypracuje příkaz ke svolání, který stanoví mimo jiné datum, místo a čas zasedání, jméno předsedy a dalších členů, které všechny může jmenovat. Pokud Velitelství vojenské justice nejmenuje soudce, svolávající důstojník tak může učinit. Jmenuje je sám, nebo na jeho příkaz tak činí velící důstojník žalobce.

Svolávající důstojník odpovídá za to, že před zahájením jednání obdrží žalobce i soudce důkazní materiál, v kterém může vyznačit části, které by mohly být nepřipustné. Zajišťuje, aby se k soudu dostavili všichni svědci obžaloby. Obvykle odsouhlasí vypracovanou obžalobu, i když toto není ve všech případech nezbytné, avšak jeho souhlas je nutný k přijetí přiznání obviněného k méně závažnému trestnému činu. Rovněž zajišťuje, aby obviněný měl možnost řádné přípravy obhajoby, právní pomoc, pokud je požadována, a možnost kontaktovat svědky obhajoby. Rovněž odpovídá za to, že se k soudu dostaví ti svědci, jejichž přítomnost je „odůvodněně požadována“ obhajobou.

Svolávající důstojník může soud rozpustit před nebo v průběhu zasedání, pokud je to v zájmu výkonu spravedlnosti. Dále může komentovat řízení před soudem. Tyto poznámky nejsou součástí protokolu z jednání a obvykle se sdělují členům soudu zvláštním zápisem, avšak ve výjimečných případech, kdy je v zájmu kázně vydat obecnější instrukci, mohou být zveřejněny formou rozkazu.

Svolávající důstojník obvykle působí rovněž jako potvrzující důstojník. Zjištění trestního soudu nabude účinnosti až po potvrzení tímto důstojníkem, který má pravomoc odepřít potvrzení, nahradit, odložit nebo změnit jakýkoliv rozsudek, ať již celý nebo jeho část.

JEDNÁNÍ PŘED KOMISÍ

46. Pan Hood se obrátil na Komisi 18. dubna 1995 (viz odstavec 1 výše). S odvoláním na článek 5 a 13 Úmluvy si stěžoval na to, že nebyl okamžitě předveden před soudce nebo jiného úředníka oprávněného k výkonu soudní pravomoci, neměl žádný dostupný prostředek dle článku 5 § 4, kterým by mohl napadnout trvalou vazbu, a neměl žádné vynutitelné právo na náhradu nebo jiný účinný vnitrostátní prostředek v této záležitosti. Na základě článku 6 §§ 1 a 3 si stěžoval, že mu rovněž byl odepřen spravedlivý a veřejný proces před nestranným a nezávislým soudním dvorem, stanoveným zákonem.

47. Dne 1. prosince 1997 Komise prohlásila za nepřipustnou žadatelovu stížnost na vazbu v období před 27. listopadem 1994 a připustila zbytek stížnosti (č. 27267/95). Ve své zprávě z 28. května 1998 (bývalý článek 31 Úmluvy) došla k jednomyslnému závěru, že byl porušen článek 5 §§ 3 a 5, nikoli však článek 5 § 4, a že není nezbytné zkoumat stížnost podle článku 13. Byla rovněž toho názoru, že došlo k porušení článku 6 § 1, pokud jde o požadavek spravedlivého, nestranného a nezávislého procesu, ale že nedošlo k porušení těchto ustanovení vzhledem k zásadě veřejnosti řízení a že není nutno se zabývat žadatelovou stížností podle článku 6 §§ 1 a 3.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

48. Vláda nezpochybnila nález Komise, pokud jde o porušení článku 5 §§ 3 a 5 nebo článku 6 § 1. Avšak pokud jde o článek 41 Úmluvy (dřívější článek 50), Vláda tvrdila, že samotný nález porušení bude pro žadatele dostatečnou náhradou.

49. Žadatel požádal, aby Soud rozhodl, že jeho práva podle článků 5, 6 a 13 Úmluvy byla porušena, a poskytl náhradu morální újmy a nákladů a výdajů na právní zastoupení podle článku 41.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 5 § 3 Úmluvy

50. Žadatel tvrdil, že jeho vazba před konáním soudního pojednávání je v rozporu s článkem 5 § 3 Úmluvy, který v příslušné části stanoví:

„Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c) tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci ...“

A. Použití článku 5 § 3

51. Strany nezpochybnily, že se na případ vztahuje článek 5 § 3, a Soud je téhož názoru. Vzhledem k povaze příslušného obvinění a uloženému trestu byl žadatel uvězněn na základě důvodného podezření, že spáchal „trestný čin“ ve smyslu článku 5 § 1 písm. c) (viz např. rozsudek ve věci De Jong, Baljet a Van den Brink v. Nizozemí z 22. května 1984, řada A, č. 77, str. 21 – 22, §§ 42 – 44). Navíc žadatelova zotřesená vazba vyústila v jeho umístění v cele u dozorčí místnosti pod dozorem stráže (viz rozsudek ve věci Engel a další v. Nizozemí z 8. června 1976, řada A, č. 22, str. 26, § 63).

B. Stížnost podle článku 5 § 3

52. Žadatel tvrdil před Soudem, že nebyl v souladu s ustanovením č. 4 pravidel 1972 předveden 29. listopadu 1994 před svého velícího důstojníka (viz odstavec 29 výše), dále tvrdil, že si nepamatuje na žádné takové jednání, v jeho kalendáři není žádný záznam, ani není k dispozici písemný protokol z jednání. I v případě, že by se v souladu s ustanovením č. 4 pravidel 1972 konal takový výslech, jeho velícího důstojníka nelze považovat za nestranného s ohledem na jeho úlohu ve stíhání věci a jeho odpovědnost za kázeň a pořádek v jednotce. Žadatel v této souvislosti poukázal na to, že velící důstojník nemá právníké vzdělání.

53. Konečně žadatel zdůraznil, že postup podle ustanovení č. 4 byl nedostatečný i z dalších důvodů, jako je neexistence písemného protokolu nebo skutečnost, že nejsou žádná ustanovení, která by zaručovala informování obviněného o důvodech vazby před procesem nebo mu umožňovala napadnout tuto vazbu.

54. Komise shledala ve své zprávě, že žadatel nezpochybnil skutečnost, že v souladu s ustanovením č. 4 pravidel 1972 byl předveden 29. listopadu 1994 před svého velícího důstojníka. Avšak shledala, že nestrannost velícího důstojníka může být předmětem pochyb z důvodu jeho dalších pravomocí a povinností, na které žadatel poukázal, proto konstatovala, že došlo k porušení článku 5 § 3. Na základě těchto závěrů Komise neshledala nutným zkoumat zbytek žadatelovy stížnosti podle článku 5 § 3.

55. Vláda prohlásila, že výslech žadatele podle ustanovení č. 4 se konal 29. listopadu 1994, a poukázala při jednání před Soudem na to, že žadatel před Komisí tuto skutečnost nenapadl, ani se tento bod neobjevil v žádosti o habeas corpus k Vyššímu soudu. Vláda přijala závěr Komise o porušení článku 5 § 3 a byla toho názoru, že není nutno zvlášť posuzovat další žadatelovy stížnosti podle tohoto článku.

56. S ohledem na spor mezi stranami o skutečnost, zda žadatel byl předveden 29. listopadu 1994 před svého velícího důstojníka v souladu s ustanovením č. 4 pravidel 1972, Soud shledává argumentaci Vlády přesvědčivou. Žadatel mohl předložit tuto záležitost Komisi poté, co prohlásila stížnost za přípustnou, avšak ne učinil tak. Navíc jakýkoli nedostatek ve splnění požadavků ustanovení č. 4 pravidel 1972 byl přezkoumáván v rámci řízení o habeas corpus. Žadatel neuvedl žádné takové opomenutí v řízení o habeas corpus, které zahájil na základě jiné stížnosti o porušení vnitrostátního práva, přičemž v tomto řízení mu radil týž právník, který ho zastupuje před tímto Soudem (viz odstavec 18 výše). Za těchto okolností Soud přezkoumával stížnost po-

dle článku 5 § 3 za základě skutečnosti, že žadatel byl předveden 29. listopadu 1994 před svého velícího důstojníka v souladu s ustanovením č. 4 pravidel 1972.

57. Pokud jde o žadatelovu podstatnou stížnost na nestrannost velícího důstojníka v souvislosti s řízením dle ustanovení č. 4, v souladu s ustálenou rozhodovací praxí orgánů Úmluvy, pokud je zjištěno, že již v okamžiku přijetí rozhodnutí o předprocesní vazbě je přípustné, aby „úřední osoba zmocněná zákonem k výkonu soudní pravomoci“ v pozdějším řízení zastupovala žalobu, potom na tuto osobu nelze nahlížet jako na nezávislou a nestrannou ve stadiu vyšetřování, jestliže se později může stát účastníkem řízení (viz rozsudek ve věci *Huber v. Švýcarsko* z 23. října 1990, řada A, č. 188, str. 18, §§ 42 – 43 a rozsudek ve věci *Brincat v. Itálie* z 26. listopadu 1992, řada A, č. 249–A, str. 11 – 12, §§ 20 – 21).

Soud konstatoval pravomoci a povinnosti velícího důstojníka (vyjmenované zejména v odstavcích 23, 27, 28, 32 a 34 výše), které vyplývají z postavení tohoto důstojníka v řízení podle ustanovení č. 4 pravidel 1972 a následně dávají velícímu důstojníkovi klíčovou úlohu ve stíhání žadatele. Jakkoli pobočník jednotky často vykonává některé z těchto povinností velícího důstojníka (a tak tomu také bylo v tomto případě), je jasné, že tak činí v jeho zastoupení a je mu přímo podřízen. Dále soudce potvrdil během žadatelova procesu, že pobočník je obvykle jmenován žalujícím důstojníkem nebo jeho zástupcem, a v tomto případě byl pobočník zástupcem žalobce.

Za těchto okolností Soud dochází k závěru, že žadatelovu pochybnost o nestrannosti jeho velícího důstojníka je nutno považovat za objektivně podloženou.

58. Soud stejně jako Komise konstatuje, že spoluodpovědnost velícího důstojníka za kázeň a pořádek v jednotce může být dalším důvodem, pro který žadatel, který podléhá jeho velení, odůvodněně zpochybňuje jeho nestrannost při rozhodování o nezbytnosti své předprocesní vazby. Tento názor podporuje i odstavec 6.005 Královských směrnic (viz odstavec 36 výše), který umožňuje, aby velící důstojník odmítl propustit obviněného z vazby před konáním procesu, pokud je toho názoru, že v „zájmu kázně“ není vhodné, aby byl na svobodě nebo mu bylo dovoleno být ve styku s ostatními.

59. Uvedené závěry dovolují, aby se Soud nezabýval stížností žadatele na nedostatek právní kvalifikace velícího důstojníka.

60. Konečně, pokud jde o žadatelovo tvrzení, že postup podle ustanovení č. 4 je nedostatečný i v jiných ohledech (viz odstavec 53 výše), Vláda prohlásila před Komisí, že postup podle ustanovení č. 4 „umožnil“, aby žadatel byl slyšen, a že žadatel byl svým velícím důstojníkem informován o důvodech vazby před konáním procesu. V této souvislosti Soud znovu připomíná procesní a podstatné požadavky článku 5 § 3, které zavazují „úředníka“ mimo jiné, aby osobně vyslechl obviněného, přezkoumal veškeré skutečnosti svědčící pro i proti uvalení vazby před procesem a rozhodnutí o vazbě zdůvodnil s uvedením skutečností, které k němu vedly (viz rozsudek ve věci *Schiesser v. Švýcarsko* ze 4. prosince 1979, řada A, č. 34, str. 13 – 14, § 31 a rozsudek ve věci *Letellier v. Francie* z 26. června 1991, řada A, č. 207, str. 18, § 35). Soud dále zdůraznil ve svém rozhodnutí ve věci *Duinhof a Duijff v. Nizozemí* při určování, zda vnitrostátní proces rozhodování o svobodě jednotlivce vyhovuje požadavkům článku 5 § 3, význam „formálních, jasných požadavků vyjádřených v zákoně“ ve srovnání s obvyklou praxí (rozsudek z 22. května 1984, řada A, č. 79, str. 15 – 16, § 34).

Avšak s ohledem na závěry uvedené v odstavcích 57 a 58 výše je Soud toho názoru, že není nutno o této stížnosti rozhodovat.

61. Soud tedy uzavírá a shrnuje, že došlo k porušení článku 5 § 3 Úmluvy, neboť na velícího důstojníka nelze v rozhodné době pohlížet jako na osobu na účastnících nezávislou.

II. Údajné porušení článku 5 § 4 Úmluvy

62. Žadatel prohlásil, že vojenská právní pomoc není dostupná pro řízení o habeas corpus a, protože nemá žádné příbuzné, splňoval podmínky pro poskytnutí civilní právní pomoci v těchto řízeních. Tvrdil, že byl porušen článek 5 § 4, který stanoví:

„Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.“

63. Komise ve své zprávě konstatovala, že právní pomoc v těchto řízeních je pro vojáky dostupná na základě civilních pravidel pro její poskytování (a to i v případě nebezpečí z prodlení) a že žadatel byl ve skutečnosti právně zastoupen advokátem od doby před vánocemi 1994 do poloviny ledna 1995 a od počátku února 1995 až do dnešního dne svým současným právním zástupcem. Komise došla k závěru, že k porušení článku 5 § 4 Úmluvy nedošlo.

64. Vláda se připojila k závěru Komise a potvrdila během jednání před Soudem, že žadatel mohl požádat o civilní právní pomoc, avšak neudělal to.

65. Soud zjistil, že žadatel opomněl žádat o právní pomoc podle pravidel o poskytování civilní právní pomoci (viz odstavce 42 a 43 výše), a konstatuje, že v každém případě byl právně zastoupen dvěma právníky během téměř celé vazby a rovněž v řízení o habeas corpus (viz odstavce 11, 13 a 18 výše). Za těchto okolností žadatel neprokázal, že neměl dostupné záruky odpovídající zkoumanému odnětí svobody (viz například rozsudek ve věci *Megyeri v. Německo* z 12. května 1992, řada A, č. 237-A, str. 11 – 12, § 22).

66. Soud tedy shledává, že k porušení článku 5 § 4 Úmluvy nedošlo.

III. Údajné porušení článku 5 § 5 Úmluvy

67. Článek 5 § 5 Úmluvy stanoví:

„Každý, kdo byl obětí zatčení nebo zadržení v rozporu s ustanovením tohoto článku, má nárok na odškodnění.“

68. Žadatel se před Soudem zvláště neopřel o článek 5 § 5 Úmluvy. Komise byla toho názoru, že došlo k porušení tohoto článku, a Vláda uvedené tvrzení před Soudem nezpochybnila.

69. S ohledem na nález Soudu ve věci porušení článku 5 § 3 Úmluvy (viz odstavec 61 výše) a uznání Vlády, že žadatel neměl vynutitelné právo na náhradu tohoto protiprávního zásahu, Soud může pouze rozhodnout, že k porušení článku 5 § 5 rovněž došlo (viz například rozsudek ve věci *Brogan a další v. Spojené království* z 29. listopadu 1988, řada A, č. 145-B, str. 35, § 67).

IV. Údajné porušení článku 13 Úmluvy

70. Žadatel se ve svém vyjádření před Soudem odvolal na článek 13 Úmluvy, pokud jde o jeho stížnosti na dostupné právní prostředky při zbavení svobody, ale nepředložil Soudu v tomto ohledu žádné zvláštní podání.

V relevantních ustanoveních článku 13 je uvedeno:

„Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou, byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, ...“

71. Komise nepovažovala za nezbytné přezkoumávat tuto stížnost podle článku 13 s ohledem na závěry učiněné v souvislosti se stížností podle článku 5 § 4 Úmluvy. Vláda během jednání doporučila Soudu, aby zaujal stejné stanovisko.

72. Soud souhlasí s Komisí, že nález porušení článku 5 § 4 Úmluvy v tomto případě (viz odstavec 66 výše) znamená, že není nutno zjišťovat, zda byly splněny méně přísné požadavky článku 13 Úmluvy (viz výše citované rozhodnutí ve věci Brogan a další, str. 36, § 68).

V. Údajné porušení článku 6 §§ 1 a 3 Úmluvy

73. Žadatel tvrdil, že jeho proces před trestním soudem je v rozporu s požadavky článku 6 §§ 1 a 3 Úmluvy, v jehož relevantních ustanoveních je uvedeno:

„1. Každý má právo, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem ...

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

...

c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují ...“

74. Žadatel před Soudem především napadl nezávislost a nestrannost trestního soudu.

Komise shledala, že žadatel nebyl postaven před nezávislým a nestranným soudem.

Ve světle rozhodnutí a odůvodnění výše zmíněného rozsudku Soudu ve věci Findlay (str. 279 – 83, §§ 68 – 80) a rozsudku ve věci Coyne v. Spojené království z 24. září 1997 (Záznamy o rozsudcích a rozhodnutích 1997–V, str. 1854 – 55, §§ 54 – 58), Vláda závěr Komise nezpochybnila.

75. Žadatel rovněž tvrdil, že trestní soud není soudním dvorem vytvořeným „v souladu se zákonem“. Dále si podle článku 6 §§ 1 a 3 (c) stěžoval na nedostatečný systém vojenské právní pomoci, protože tvrdil, že když byl právně zastoupen, nepředložil by prohlášení svoje a své přítelkyně pobočnickovi jednotky.

Komise nepovažovala za nezbytné tyto stížnosti přezkoumávat.

Vláda poukázala na to, že žadateli se dostalo právní pomoci od vojenských úřadů a že trestní soud zamítl jeho námitku k přípustnosti prohlášení, a dále navrhla, aby Soud zaujal k těmto stížnostem stejné stanovisko jako Komise.

76. Soud znovu připomněl, že ve svém výše zmíněném rozhodnutí ve věci Findlay shledal, že obecný trestní soud svolaný podle zákona 1955 nevyhovuje požadavkům nezávislosti a nestrannosti zakotveným v článku 6 § 1 Úmluvy, zejména z pohledu toho, že hlavní postavou trestního stíhání je svolávající důstojník, který je úzce spjat s obžalobou, je hodnostně výše než členové trestního soudu a má právo, i když za stanovených okolností, rozpustit trestní soud a odmítnout potvrzení jeho rozsudku (viz výše citované rozhodnutí ve věci Findlay, str. 279 – 83, §§ 68 – 80 a rovněž odstavec 45 výše). Ve svém výše uvedeném rozhodnutí ve věci Coyne dospěl Soud k podobnému závěru, pokud jde o oblastní trestní soudy svolané podle zákona o vojenském letectvu z roku 1955.

77. Soud nemůže nikterak zdůvodnit případné odlišení tohoto případu od případů Findlay a Coyne, pokud jde o úlohu svolávajícího důstojníka v organizaci trestního soudu. Z toho plyne, že na základě důvodů uvedených ve výše citovaném rozhodnutí ve věci Findlay trestní soud, který rozhodoval o žadatelově věci, nebyl „nezávislý a nestranný“ ve smyslu článku 6 § 1.

78. Jako ve výše citovaném rozhodnutí ve věci Findlay (str. 283, § 80) Soud nepokládá za nezbytné zvlášť posuzovat žadatelovo podání podle článku 6 § 1, že trestní soud nebyl soudem vytvořeným „v souladu se zákonem“. Soud dochází ve světle výše uvedených nálezů a s přihlédnutím ke zvláštním okolnostem případu,

včetně předložení sporných prohlášení na základě výslovné právní rady žadateli, k témuž závěru, pokud jde o žadatelovu stížnost na údajnou nedostatečnost systému vojenské právní pomoci.

79. Soud tedy shledává, že došlo k porušení článku 6 § 1, neboť trestní soud nevyhověl požadavku na nezávislost a nestrannost.

VI. Použití článku 41 Úmluvy

80. Žadatel požadoval náhradu podle článku 41 Úmluvy, který stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Škoda

81. Žadatel nepožadoval náhradu peněžité škody.

82. Pokud jde o morální újmu vzniklou porušením článku 5, žadatel požadoval náhradu ve výši 10 000 liber (GBP). Tvrdil, že pokud by proběhlo jednání předpokládané článkem 5 § 3, mohl by být podmíněně propuštěn, avšak místo toho byl podroben 125 dnům předprocesní vazby, které nebyly přesně odečteny od trestu, a během této doby byl vystaven značnému nepohodlí a nejistotě. Dále požadoval 15 000 liber na náhradu morální újmy, kterou utrpěl v důsledku procesu, obvinění a odsouzení soudem, který nevyhovuje požadavkům článku 6 § 1. V této souvislosti se odvolal i na to, že období vazby nebylo zcela přesně odečteno od trestu.

83. Vláda prohlásila, že ani žadatelova vazba, ani její tvrzené následky nezakládají nárok na náhradu morální újmy. Vláda zejména tvrdila, že by bylo pochopitelné uvalit na žadatele před procesem vazbu vzhledem k jeho záznamu o svémocném odloučení. Kromě toho Vláda zdůraznila, že není důvodu domnívat se, že by žadatel nebyl obviněn s týmiž důsledky, kdyby trestní soud byl vytvořen tak, aby vyhovoval požadavkům článku 6 § 1 – tedy nelze hovořit o příčinné souvislosti mezi porušením článků 5 a 6 Úmluvy a údajně utrpěnou morální újmou.

84. Soud znovu připomíná, že spravedlivé zadostiučinění je možno poskytnout v důsledku škody vzniklé odnětím svobody, kterou by žadatel neutrpěl, pokud by požíval výhod článku 5 § 3. Tak ve svém rozhodnutí ve věci Huber například Soud shledal, že důkazy nenasvědčují tomu, že by nebyla uvalena předprocesní vazba, jestliže vydání příkazu k vzetí do vazby nebylo v kompetenci příslušného soudního úředníka, čímž byly porušeny záruky stanovené článkem 5 § 3. Rovněž v tomto případě Soud zamítl vznesený nárok na odškodnění a shledal, že vzhledem k okolnostem případu je samotný rozsudek dostatečným spravedlivým zadostiučiněním za případně utrpěnou morální újmu (viz výše citový rozsudek ve věci Huber, str. 18 – 19, §§ 45 – 46).

85. V předloženém případě Soud shledává, že důkazy a zejména žadatelovo svémocné vzdalování se (viz odstavce 8 až 9 výše) neodůvodňují názor, že v případě, že by nedošlo k porušení článku 5 § 3, by žadatel nebyl vztah do vazby.

86. Stejně jako ve výše uvedených rozhodnutích ve věci Findlay a Coyne (str. 284, §§ 85 a 88, resp. 1855 až 56) má Soud za to, že za určitých okolností nelze spekulovat o výsledku řízení před trestním soudem v případě, že by nedošlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy.

87. Soud tedy shledává, že tento rozsudek sám o sobě je dostatečným zadostiučiněním za případnou morální újmu vzniklou porušením článků 5 a 6 Úmluvy.

B. Náhrada škody za nesprávné úřední rozhodnutí

88. Při jednání žadatelův advokát uvedl, že žadatel má nárok na náhradu škody způsobené nesprávným úředním rozhodnutím, což zdůvodnil mimo jiné tím, že odpovědný Stát okamžitě po vydání zprávy Komise 5. září 1995 o tom, že byl porušen článek 6 § 1, nepřijal potřebná opatření k tomu, aby zajistil, že vojáci nadále nebudou podléhat trestním soudům svolávaným podle napadeného postupu.

89. Soud neshledává důvod, aby vzhledem k okolnostem tohoto případu tento požadavek přijal (viz *mutatis mutandis* rozsudek ve věci *Selcuk a Asker v. Turecko* z 24. dubna 1998, Záznamy 1998–II, str. 918, § 119).

C. Náklady a výdaje

90. Žadatelův advokát předložil podrobný rozpis nákladů a výdajů ve výši GBP 14 137,75 (včetně daně z přidané hodnoty /DPH/), které se týkají vnitrostátního řízení o habeas corpus a řízení před orgány Úmluvy.

91. Vláda tvrdila, že by Soud neměl přiznávat žádnou náhradu nákladů v řízení o habeas corpus. Vláda zpochybnila náhradu poštovního a telefonických hovorů, dále hodinovou sazbu a čas strávený prací na zastoupení před orgány Úmluvy, proto navrhla, aby byla přiznána náhrada nákladů a výdajů ve výši GBP 7666 (včetně DPH).

92. Soud poznamenává, že v případě úspěchu by řízení o habeas corpus vedlo k propuštění žadatele z vazby. Tato řízení je proto třeba vzít v úvahu při rozhodování o náhradě podle článku 41. Soud proto na základě přiměřenosti rozhodl přiznat na náhradu nákladů a výdajů částku GBP 10 500, a to včetně případné DPH.

D. Úrok z prodlení

93. Podle informace dostupné Soudu zákonná úroková míra ve Spojeném království ke dni přijetí tohoto rozhodnutí činí 7,5 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. Potvrzuje jednomyslně, že článek 5 § 3 Úmluvy byl porušen.

2. Potvrzuje jednomyslně, že nedošlo k porušení článku 5 § 4 Úmluvy,

3. Potvrzuje jednomyslně, že nedošlo k porušení článku 5 § 5 Úmluvy,

4. Potvrzuje jednomyslně, že není nutno přezkoumávat případ podle článku 13 Úmluvy,

5. Potvrzuje jednomyslně, že článek 6 § 1 Úmluvy byl porušen.

6. Potvrzuje šestnácti hlasy k jednomu, že tento rozsudek je dostatečným spravedlivým zadostiučiněním za případnou morální újmu,

7. Potvrzuje jednomyslně,

(a) že odpovědný stát je povinen zaplatit žadateli ve lhůtě tří měsíců 10 500 (deset tisíc pět set) liber na náhradu nákladů a výdajů, včetně případného zdanění daní z přidané hodnoty, a

(b) že běžný roční úrok ve výši 7,5 % je splatný v případě prodlení po uplynutí uvedené tříměsíční lhůty až do úplného zaplacení, a

8. Jednomyslně odmítá zbylý nárok na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 18. února 1999.

Paul MAHONEY
zástupce tajemníka

Luzius WILDHABER
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

18. února 1999

VĚC WAITE A KENNEDY

(Rozsudek ve věci Waite a Kennedy versus Německo)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 27 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) ve znění Protokolu č. 11 a v souladu s příslušnými ustanoveními Jednacího řádu Soudu jako Velký senát, který tvořili následující soudci: L. Wildhaber, předseda, E. Palmová, L. Ferrari Bravo, L. Caflisch, J. – P. Costa, W. Fuhrmann, K. Jungwiert, M. Fischbach, B. Zupančič, N. Vajičová, J. Hedigan, W. Thomassenová, M. Tsatsa – Nikolovská, T. Pantiru, E. Levits, K. Traja, E. Klein, soudce ad hoc, a dále P. J. Mahoney, zástupce tajemníka Soudu, po uzavřené poradě Senátu, která se konala 25. listopadu 1998 a 3. února 1999, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl předán Soudu, vytvořenému podle bývalého článku 19 Úmluvy, Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) 16. března 1998 během tříměsíční lhůty stanovené bývalými články 32 § 1 a 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti proti Spolkové republice Německo (č. 26083/94) předložené Evropské komisi pro lidská práva dvěma britskými občany, pány Richardem Waitem a Terryem Kennedym, podle bývalého článku 25 dne 24. listopadu 1994.

Žádost Komise se opírala o bývalé články 44 a 48 Úmluvy a deklaraci, kterou Německo uznalo obligatorní pravomoc Soudu (bývalý článek 46). Předmětem uvedeného podání byla žádost o vydání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků odpovědného státu podle článku 6 § 1 Úmluvy.

2. Žadatelé prohlásili, že si přejí zúčastnit se procesu, a jmenovali advokáty, kteří je budou zastupovat (ustanovení 31 bývalého Jednacího řádu soudu B).

3. Jako předseda senátu, který byl původně jmenován (bývalý článek 43 Úmluvy a bývalé ustanovení 21) zejména pro projednání procesních otázek, které by mohly vzniknout předtím, než vstoupí v platnost Protokol č. 11, Thór Vilhjálmsson prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem německé vlády (dále jen „Vláda“), právními zástupci žadatelů a zástupcem Komise organizaci písemného postupu. V souladu s následným usnesením tajemník obdržel vyjádření žadatelů a Vlády 30. a 31. července 1998.

4. Dne 22. října 1998 předseda senátu povolil, podle bývalého ustanovení 28 § 3, aby advokáti žadatelů mohli užívat při jednání před Soudem německý jazyk. Rovněž zástupci Vlády bylo v souladu s bývalým ustanovením 28 § 2 povoleno užívat u Soudu německý jazyk.

5. Jakmile 1. listopadu 1998 vstoupil v platnost Protokol č. 11 a v souladu s jeho článkem 5 § 5, byl případ předán Velkému senátu nového Soudu. Do Velkého senátu byl z moci úřední jmenován G. Ress, soudce zvolený k zastupování Německa (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 24 § 4 Jednacího řádu Soudu), L. Wildhaber, předseda Soudu, E. Palmová, místopředsedkyně Soudu, J. – P. Costa a M. Fischbach, místopředsedové sekcí (článek 27 § 3 Úmluvy a ustanovení 24 §§ 3 a 5 /a/). Ostatními členy jmenovanými k doplnění Velkého senátu byli L. Ferrari Bravo, L. Caflisch, W. Fuhrmann, K. Jungwiert, B. Zupančič, N. Vajičová, J. Hedigan, W. Thomassenová, M. Tsatsa – Nikolovská, T. Pantiru, E. Levits a K. Traja (ustanovení 24 § 3 a ustanovení 100 § 4).

Následně pan Ress, který se účastnil projednávání případu před Komisí, z Velkého senátu odstoupil (ustanovení 28). Vláda poté jmenovala pana E. Kleina soudcem ad hoc (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 29 § 1).

6. Na výzvu Soudu (ustanovení 99) Komise delegovala jednoho ze svých členů, pana K. Herndla, aby se zúčastnil projednávání případu Velkým senátem. Komise na základě výzvy tajemníka předložila spis o řízení, které před ní proběhlo.

7. Faxovým sdělením z 19. listopadu 1998 Výbor zástupců zaměstnanců přímo řízených organizací požádal o poskytnutí lhůty k předložení písemných vyjádření (ustanovení 61 § 3 a 71). Dne 20. listopadu 1998 předseda tuto lhůtu za určitých podmínek poskytl. Vyjádření byla předložena tajemníkovi 23. listopadu 1998.

8. V souladu s rozhodnutím předsedy se veřejné ústní jednání konalo společně s jednáním ve věci Beer a Regan v. Německo (žádost č. 28934/95) v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 25. listopadu 1998.

Před Soud předstoupili:

(a) za Vládu vedoucí pracovnice H. Voelskow – Tiesová, zástupce, ministerský rada K. – H. Oehler, oba ze Spolkového ministerstva spravedlnosti, ministerský rada D. Marschall, Spolkové ministerstvo práce, W. M. Thiebaut, vedoucí právního odboru Evropského kosmického úřadu v Paříži, poradci;

(b) za Komisi K. Herndl, delegát;

(c) za žadatele advokáti G. Laule, právní zástupce, A. Meyer – Landrut a C. Just, poradci, všichni z frankfurtského sdružení advokátů;

(d) za pány Beera a Regana advokáti W. J. Habscheid z kemptenského advokátního sdružení, právní zástupce, a E. Habscheid z drážďanského advokátního sdružení, poradce.

Soud vyslechl přednesy pánů K. Hendla, G. Laula, W. J. Habscheida a paní H. Voelskow – Thiesové.

9. Žadatelé rovněž předložili velké množství listin, jednak na žádost předsedy a jednak o své vlastní vůli.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

10. Pan Richard White je britský občan, narozen v roce 1946, trvale žije v Griesheimu. Pan Terry Kennedy je rovněž britský občan, narozen 1950, a trvale žije v Darmstadtu.

I. Zvláštní okolnosti případu

11. V roce 1977 byli žadatelé, povoláním systémoví programátoři, zaměstnaní u britské společnosti SPM, převedeni do dispozice Evropského kosmického úřadu, aby poskytovali služby Evropskému středisku kosmických operací v Darmstadtu.

12. Evropský kosmický úřad (dále jen „ESA“) se sídlem v Paříži, který není součástí Evropské organizace kosmického výzkumu (dále jen „ESRO“) a Evropské organizace pro vývoj a výstavbu nosičů kosmických lodí (dále jen „ELDO“), byl vytvořen na základě Úmluvy o založení Evropského kosmického úřadu (dále jen „Úmluva ESA“) z 30. května 1975 (Sborník Smluv OSN, 1983, sv. 1297, I – č. 21524). ESA řídí Středisko evropských kosmických operací (dále jen „ESOC“) jako nezávislý orgán se sídlem v Darmstadtu (Dohoda o Evropském středisku kosmických operací z roku 1967 – Bundesgesetzblatt II, č. 3, 18. 1. 1969).

13. V roce 1979 smlouvy žadatelů přešly z SPM na společnost s ručením omezeným CDP se sídlem v Dublinu. V roce 1982 žadatelé založili Storepace, společnost s ručením omezeným se sídlem v Manchesteru, která uzavřela s CDP smlouvu o dodávce služeb žadatelů pro ESA a o platebních podmínkách. Od roku 1984 se ESA účastnila výše uvedených smluvních vztahů prostřednictvím dceřiné firmy Science Systems. Následně žadatelé zlikvidovali firmu Storepace a nahradili ji firmou Network Consultants se sídlem na ostrově Jersey. Tyto změny smluvních vztahů neměly žádný vliv na služby žadatelů pro ESOC.

14. Dopisem z 12. října 1990 CDP informovala žadatele, že spolupráce s jejich firmou Network Consultants skončí 30. října 1990 spolu s ukončením doby platnosti jejich smluv.

15. Žadatelé proto zahájili řízení před Pracovním soudem v Darmstadtu proti ESA s tvrzením, že podle ustanovení německého zákoníku práce k zaměstnávání pracovníků na dobu určitou získali postavení zaměstnanců ESA. Podle jejich názoru ukončení smluv se společností CDP nemělo žádný vliv na jejich pracovní právní vztah s ESA.

16. V řízení před pracovním soudem ESA poukázala na svou jurisdikční imunitu podle článku XV(2) Úmluvy ESA a přílohy I.

17. Dne 10. dubna 1991 Pracovní soud v Darmstadtu po ústním jednání prohlásil žaloby žadatelů za nepřipustné s poukazem na správnost tvrzení ESA, že požívá jurisdikční imunitu.

Ve svém odůvodnění soud prohlásil zejména, že ESA byla vytvořena v roce 1975 jako nezávislá mezinárodní organizace. Proto odmítl argumenty žadatelů, že ESA je vázána článkem 6(2) dohody o ESOC, která podřídila bývalé ESRO německé jurisdikci v případech těch sporů se zaměstnanci, které byly mimo kompetenci odvolací rady.

18. Dne 20. května 1992 Odvolací pracovní soud ve Frankfurtu nad Mohanem zamítl odvolání žadatelů. Připustil dovolání na základě právního posouzení ke Spolkovému pracovnímu soudu.

19. Odvolací pracovní soud s odkazem na paragrafy 18 až 20 ústavního zákona o soudech konstatoval, že jurisdikční imunita znamená, že cizí státy, členové diplomatických zastoupení, atd. obecně nejsou podřízeny německé soudní pravomoci a nemůže proti nim být zahájen soudní proces. Paragraf 20(2) ústavního zákona o soudech doplnil ustanovení paragrafů 18 a 19 tím, že uvedl tři další prameny práva, mimo jiné mezinárodní smlouvy, které mohou zakotvit imunitu, zejména mezinárodních organizací. ESA je v podstatě z jurisdikce vyloučena podle článku XV(2) Úmluvy ESA a její přílohy I. Navíc i za předpokladu, že bývalá ESRO odmítla imunitu, pokud se týče pracovních sporů nespádajících do pravomoci její odvolací rady, ESA není tímto vázána. V tomto ohledu Odvolací pracovní soud s odkazem na odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně prohlásil zejména, že ESA byla vytvořena jako nová mezinárodní organizace a nikoli jako pouhý právní nástupce ESRO.

20. V roce 1992 žadatelé neúspěšně žádali německou spolkovou vládu a britské úřady, aby v jejich prospěch zasáhly a aby se Rada ESA vzdala imunity v souladu s článkem IV(1)(a) přílohy I. Zatímco britské úřady neodpověděly, Spolkové ministerstvo zahraničí odkázalo žadatele na odvolací radu ESA. V odpovědi na dopis žadatelů Radě ESA její předseda dopisem z 16. prosince 1992 informoval žadatele, že Rada ESA na svém 105. zasedání konaném ve dnech 15. a 16. prosince 1992 rozhodla, že se v tomto případě nevzdá imunity. Tento postoj byl potvrzen následnou korespondencí.

21. Dne 10. listopadu 1993 Spolkový pracovní soud zamítl dovolání žadatelů (pod čj. 7AZR 600/92).

22. Spolkový pracovní soud konstatoval, že jurisdikční imunita je právní překážkou soudního řízení a žaloba proti straně, která takové imunity požívá a nevzdala se jí, je nepřípustná. V souladu s paragrafem 20(2) ústavního zákona o soudech se německá soudní pravomoc nevztahuje na mezinárodní organizace, které jsou z ní na základě mezinárodních smluv vyloučeny. V tomto ohledu Spolkový pracovní soud poznamenal, že podle článku XV(2) Úmluvy ESA má ESA imunitu zaručenou přílohou I uvedeně Úmluvy a nevzdala se jí podle článku IV(1)(a) této přílohy.

23. Pokud jde o vzdání se imunity, Spolkový pracovní soud shledal, že článek 6(2) Dohody o ESOC se nevztahuje na situaci žadatelů, neboť nebyli zaměstnanci ESA, ale pracovali pro ni na základě pracovní smlouvy

s třetí osobou. Otázky, zda sporné ustanovení vedlo ke vzdání se imunity a zda ESA je tímto ustanovením vázána, zůstávají proto otevřené.

24. Dále Spolkový pracovní soud neshledal porušení práva na soudní ochranu podle článku 19(4) Základního zákona SRN, neboť jednání ESA, která je mezinárodní organizací, nelze považovat za jednání státních orgánů ve smyslu tohoto ustanovení.

25. Konečně Spolkový pracovní soud konstatoval, že poněkud širší kompetence mezinárodních organizací v zaměstnaneckých otázkách nejsou nezvyklé. Ustanovení o imunitě ESA neodporují základním principům německého ústavního práva. Zaměstnanci ESA se mohou odvolat buď k odvolací radě organizace, nebo má pracovní smlouva ustanovení o rozhodčím řízení podle článku XXV přílohy I. V případě, že smlouva odporuje ustanovením zákoníku práce k zaměstnávání pracovníků na dobu určitou a neobsahuje výše uvedená ustanovení, propuštěný zaměstnanec není bez právní ochrany, neboť může proti svému zaměstnavateli podat žalobu. Otázka, zda mohou žadatelé požadovat v souladu s německým veřejným právem, aby německá vláda zasáhla a použila svého vlivu k tomu, aby dosáhla odmítnutí imunity v předloženém případě, nebo zda má být věc předložena mezinárodní arbitráži podle článku XVIII Úmluvy ESA, nemůže být řešena v řízení před pracovním soudem.

26. V senátě složeném ze tří členů Spolkový ústavní soud 11. května 1994 zamítl žádost žadatelů o rozhodnutí.

27. Spolkový ústavní soud zejména konstatoval, že požadavek žadatelů není obecně významnou věcí. Údajný nedostatek ochrany práv vyplývá z uzavřených smluv, kterými nebyli žadatelé zaměstnání přímo mezinárodní organizací, ale pracovali zde na příkaz třetí osoby.

28. Dále údajné porušení ústavních práv žadatelů nemělo zvláštní význam, ani jím nebyli žadatelé zvlášť postiženi. V tomto ohledu Ústavní soud zmínil podání žadatelů, podle kterého byli výrazně znevýhodněni, neboť evropská právní úprava zaměstnávání pracovníků na dobu určitou je nedostatečná a ukončení smluv znamenalo jejich výdělkové možnosti. Avšak nepodařilo se jim prokázat jiné znevýhodnění než to, které je obvykle vždy spojeno se ztrátou práce. Zejména není doloženo, že zůstali trvale nezaměstnanými a závislími na sociálních dávkách.

II. Příslušné vnitrostátní právo

1. Ustanovení zákoníku práce k zaměstnávání pracovníků na dobu určitou

29. Paragraf 1(1)(1) zákoníku práce k zaměstnávání pracovníků na dobu určitou stanoví, že zaměstnavatel, který na obchodním základě zamýšlí pronajmout své zaměstnance třetí osobě – najímajícímu zaměstnavateli, musí obdržet úřední povolení. Paragraf 1(9)(1) stanoví, že smlouvy mezi pronajímatelem a najímajícím zaměstnavatelem a mezi pronajímatelem a pronajatým zaměstnancem jsou neplatné bez úředního povolení, které požaduje paragraf 1(1)(1). Pokud je smlouva mezi pronajímatelem a zaměstnancem neplatná podle paragrafu 1(9)(1), smlouva mezi najímajícím zaměstnavatelem a se považuje za uzavřenou ke dni předpokládaného počátku zaměstnání (paragraf 1/10//1/1/1). Paragraf 1(10)(2) dále stanoví nárok na náhradu škody vůči pronajímateli v případě ztráty utrpené v důsledku spoléhání se na platnost smlouvy, pokud pronajatý zaměstnanec nemohl vědět o skutečnosti způsobující neplatnost smlouvy.

2. Jurisdikční imunita

30. Paragrafy 18 – 20 německého ústavního zákona o soudech upravují jurisdikční imunitu v řízení před německými soudy. Paragrafy 18 a 19 se týkají členů diplomatických a konzulárních misí a paragraf 20(1) se vztahuje na jiné představitele států, kteří pobývají v Německu na pozvání německé vlády. Paragraf 20(2) sta-

noví, že jiné osoby požívají jurisdikční imunity v souladu s ustanoveními mezinárodního veřejného práva nebo na základě mezinárodních smluv či jiných zákonných ustanovení.

3. Úmluva ESA

31. Úmluva ESA vstoupila v platnost 30. října 1980, kdy ji deset členských států ESRO nebo ELDO podepsalo a uložilo svá potvrzení o ratifikaci nebo přijetí.

32. Účelem Úmluvy ESA je regulovat a umožnit, výlučně pro mírové účely, spolupráci mezi evropskými státy ve výzkumu vesmíru, v technologiích a jejich využití v kosmu pro účely vědecké a účely operačních kosmických systémů (článek II Úmluvy ESA). Pro uskutečňování jí svěřených programů si Agentura vytvoří kapacity, které jí umožní přípravu a dohled nad jejími úkoly, a ke své činnosti vytvoří potřebné podniky a zařízení (článek VI/1//a/).

33. Článek XV upravuje právní postavení, privilegia a imunity Agentury. Podle odstavce 1 je Agentura právnickou osobou. Odstavec 2 stanoví, že Agentura, její zaměstnanci a odborníci a představitelé členských států mají právní postavení, privilegia a imunity zakotvené v příloze I. Dohody, které se týkají sídel Agentury a podniků založených v souladu s článkem VI, budou uzavřeny mezi agenturou a členskými státy, na jejichž území se nacházejí sídlo a podniky (článek VI/3/).

34. Článek XVII se týká rozhodčího řízení v případech sporů mezi dvěma nebo více členskými zeměmi nebo mezi některými z nich a ESA při výkladu nebo aplikaci Úmluvy ESA nebo jejích příloh, dále při sporech o náhrady škod způsobených ESA nebo jiných dalších odpovědnostních sporech ESA (článek XXVI přílohy I), které jsou vyřešeny prostřednictvím Rady.

35. Článek XIX stanoví, že dnem, kdy vstoupila v platnost Úmluva ESA, Agentura převezme práva a závazky ESRO.

36. Příloha I se vztahuje k privilegiím a imunitám Agentury.

37. Podle článku I přílohy I je Agentura právnickou osobou, která je zejména oprávněna uzavírat smlouvy, nabývat a nakládat s movitým a nemovitým majetkem a být procesní stranou.

38. Podle článku IV(1)(a) přílohy I má Agentura jurisdikční imunitu, včetně výkonu rozhodnutí, s výjimkou toho, kdy rozhodnutím Rady se jí v konkrétním případě výslovně vzdala. Rada má povinnost vzdát se imunity ve všech případech, kdy by překážela výkonu spravedlnosti a je možno se jí vzdát bez újmy na oprávněných zájmech Agentury.

39. Článek XXV přílohy I obsahuje ustanovení o rozhodčím řízení s ohledem na písemné smlouvy jiné než ty, které jsou uzavřeny v souladu s pracovněprávními předpisy. Navíc každý členský stát může předložit Mezinárodnímu rozhodčímu soudu podle článku XVII Úmluvy ESA každý spor, který mimo jiné vznikne na základě škody způsobené Agenturou, nebo spor, který se dotýká odpovědnosti Agentury nezaložené smlouvou. Podle článku XXVII přílohy I Agentura vytvoří vhodná ustanovení, která budou upravovat řešení sporů mezi Agenturou a generálním ředitelem, zaměstnanci nebo smluvními experty.

40. Kapitola VIII Směrnic o zaměstnancích ESA (směrnice 33 – 41) se týká sporů uvnitř ESA. Pokud jde o kompetence odvolací rady, směrnice 33 stanoví následující:

„33.1. Bude vytvořena odvolací rada nezávislá na Agentuře k projednávání sporů, které se vztahují k výslovnému nebo odvozenému rozhodnutí Agentury a vzniknou mezi ní a zaměstnanci, bývalými zaměstnanci nebo dotčenými osobami.

33.2. Odvolací rada zruší každé rozhodnutí, proti kterému je podáno odvolání, pokud toto rozhodnutí odporuje směrnícím o zaměstnancích, zákonům nebo vyhláškám, ustanovením pracovní smlouvy stěžovatele nebo jeho nezadatelným právům a pokud jsou osobní zájmy žadatele dotčeny.

33.3. Odvolací rada může Agentuře rovněž nařídit, aby nahradila škodu, kterou utrpěl žadatel v důsledku rozhodnutí uvedeného v odstavci 2 výše.

33.4. Pokud Agentura nebo žadatel prokáží, že výkon zrušeného rozhodnutí by mohl způsobit vážné potíže, odvolací rada, pokud důvod uzná za platný, může žadateli poskytnout náhradu za utrpěnou škodu.

33.5. Odvolací rada je rovněž příslušná v případech, kdy si jeden z pracovníků přeje žalovat jiného a této žalobě zabránil generální ředitel svým odmítnutím vzdát se imunity u žalovaného.

33.6. Odvolací rada je rovněž příslušná k řešení sporů týkajících se její jurisdikce, jak je stanovena těmito směrnici, nebo k jiným procesním otázkám."

4. Dohoda o ESOC

41. Dohoda byla uzavřena mezi vládou Spolkové republiky Německo a ESRO za účelem vytvoření Evropského střediska kosmických operací, včetně Evropského střediska kosmických dat. Články 1 – 4 dohody se týkají místa výstavby budov ESOC a souvisejících záležitostí.

42. Část III dohody zakotvuje obecná ustanovení. Článek 6 stanoví následující:

„1. Na základě ustanovení Protokolu o privilegiích a imunitách organizace a jiné doplňující dohody mezi Spolkovou republikou Německo a organizací podle článku 30 Protokolu se činnost organizace ve Spolkové republice Německo řídí německým právem. Pokud zaměstnanecký poměr pracovníků organizace se neřídí směrnici organizace o zaměstnancích, pak se řídí německou právní úpravou.

2. Spory mezi organizací a pracovníky organizace ve Spolkové republice Německo, které nejsou v kompetenci odvolací rady organizace, podléhají německé jurisdikci."

JEDNÁNÍ PŘED KOMISÍ

43. Pánové White a Kennedy se obrátili na Komisi 24. listopadu 1994. Tvrdili s odvoláním na článek 6 § 1 Úmluvy, že jim byl odepřen přístup k soudu, který by rozhodl jejich spor s ESA podle německého pracovního práva.

44. Dne 24. února 1997 Komise prohlásila jejich stížnost (č. 26083/94) za přípustnou. Ve své zprávě z 2. prosince 1997 (bývalý článek 31 Úmluvy) došla k názoru (17 hlasy k 15), že byl porušen článek 6 § 1 Úmluvy.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

45. Ve svém podání Vláda požádala, „aby stížnost byla zamítnuta jako nepřipustná nebo aby bylo rozhodnuto, že Spolková republika Německo neporušila článek 6 Úmluvy“.

46. Žadatelé požádali Soud, aby rozhodl, že jejich práva podle článku 6 § 1 Úmluvy byla porušena, a poskytl jim spravedlivé zadostiučinění podle bývalého článku 50 Úmluvy (nyní článek 41).

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy

47. Žadatelé tvrdili, že jim byl odepřen spravedlivý proces před soudem, který by rozhodl, zda podle ustanovení německého zákoníku práce k zaměstnávání pracovníků na dobu určitou existoval mezi nimi a ESA smluvní vztah. Tvrdili, že došlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy, který stanoví:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... projednána ... soudem, ... který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích“

48. Vláda a Komise měly opačný názor.

A. Použitelnost článku 6 § 1

49. Vláda nezpochybnila, že proces zahájený žadateli před pracovním soudem zahrnuje „rozhodnutí o občanských právech nebo závazcích.“ Vzhledem k tomu a také s ohledem na to, že argumentace stran před soudem byla namířena k problému souladu s článkem 6 § 1, Soud navrhuje postupovat v řízení na základě jeho použitelnosti na tento případ.

B. Soulad s článkem 6 § 1

50. Článek 6 § 1 zajišťuje každému právo, aby soudu předložil jakýkoli nárok týkající se jeho občanských práv a závazků. Tímto způsobem zakotvuje článek „právo na soud“, přičemž právo přístupu, to jest právo zahájit řízení před soudem v občanskoprávních záležitostech, je pouze jednou z jeho stránek (viz rozsudek ve věci Golder v. Spojené království z 21. února 1975, řada A, č. 18, str. 18, § 36 a nedávný rozsudek ve věci Osman v. Spojené království z 28. října 1998, Záznamy o rozsudcích a rozhodnutích 1998).

51. Žadatelé měli přístup k Pracovnímu soudu v Darmstadtu, poté k Odvolacímu pracovnímu soudu ve Frankfurtu nad Mohanem a ke Spolkovému pracovnímu soudu pouze proto, aby jim bylo řečeno, že jejich žalobě brání právní překážka (viz odstavce 17 až 25 výše). Spolkový ústavní soud odmítl zabývat se jejich případem z důvodu, že nepřinesl záležitost obecného významu a údajné porušení jejich ústavních práv nemělo zvláštní význam (viz odstavce 26 – 28 výše).

Řízení před německými pracovními soudy se tak soustředilo na otázku, zda se může ESA právoplatně odvolat na svou jurisdikční imunitu.

52. Ve svém podání a v řízení před Soudem žadatelé znovu opakovali své tvrzení, že ESA se neprávem domáhala imunity před německými pracovními soudy. Podle nich vzdání se imunity, které bylo dohodnuto pro její předchůdkyni ESRO podle článku 6(2) Dohody o ESOC (viz odstavce 42 výše), je závazné pro ESA.

53. Vláda pak tvrdila, že tento názor není opodstatněný, neboť je jasné rozlišena imunita podle článku XV a přechod práv a povinností podle článku XIX Úmluvy ESA (viz odstavce 33, 35 až 38 výše).

54. Soud by rád připomenul, že není jeho úkolem nahrazovat vnitrostátní soudní moc. Je především úlohou národních orgánů, jmenovitě soudů, aby řešily interpretační problémy vnitrostátní právní úpravy (viz mimo jiné rozsudek ve věci Pérez de Rada Cavanilles v. Španělsko z 28. října 1998, Záznamy 1998). Toto rovněž platí tam, kde se vnitrostátní právo odvolává na ustanovení mezinárodního práva nebo mezinárodních smluv. Úloha Soudu je omezena na zjištění, zda výsledky této interpretace jsou slučitelné s Úmluvou.

55. Německé pracovní soudy prohlásily žalobu žadatelů podle německých ustanovení o zaměstnávání pracovníků na dobu určitou za nepřipustnou ve vztahu k žalovanému, ESA, který odkázal na svou jurisdikční imunitu v souladu s článkem XV(2) Úmluvy ESA a článkem IV(1) její přílohy 1. Paragraf 20(2) německého

ústavního zákona o soudech stanoví, že jisté osoby požívají jurisdikční imunity v souladu s ustanoveními mezinárodního veřejného práva nebo na základě mezinárodních smluv či jiných zákonných ustanovení (viz odstavec 30 výše).

56. V tomto případě německé pracovní soudy shledaly, že podmínky paragrafu 20(2) německého ústavního zákona o soudech pro rozhodnutí, že žaloba žadatelů je nepřípustná, jsou splněny. Pracovní soud v Darmstadtu, jak rovněž potvrdil Pracovní odvolací soud ve Frankfurtu nad Mohanem, konstatoval, že ESA požívá jurisdikční imunitu v souladu s Úmluvou ESA a její přílohou I. Podle jejich názoru ESA byla vytvořena jako nová a nezávislá organizace a nebyla proto vázána článkem 6(2) Dohody o ESOC (viz odstavce 17, 18 a 19 výše). Podle Spolkového pracovního soudu tato ustanovení se v žádném případě nemohla vztahovat na žadatele, protože nebyli zaměstnanci ESA, ale pracovali pro ni na základě pracovního poměru k třetí osobě (viz odstavce 21 až 25 výše).

57. Soud zjišťuje, že ESA byla vytvořena mimo ESRO a ELDO jako nová samostatná organizace (viz odstavec 12 výše). Podle své zakladatelské listiny ESA požívá jurisdikční a exekuční imunitu s výjimkou toho, kdy se mimo jiné Rada ESA výslovně v konkrétním případě imunity vzdá (viz odstavce 33 a 36 až 38 výše). S přihlédnutím k jasným ustanovením přílohy I Úmluvy ESA a rovněž ke znění článku 6(2) Dohody o ESOC (viz odstavec 42 výše) důvody uvedené německými pracovními soudy k platnosti jurisdikční imunity ESA podle článku XV Úmluvy ESA a její přílohy I nelze považovat za svévolné.

58. Navíc žadatelé mohli otázku imunity předložit německým soudům na třech úrovních. Soud musí však nejprve přezkoumat, zda tento přístup omezený na předběžnou otázku byl dostačující, aby zajistil žadatelům „právo na soud“ s ohledem na požadavek zákonnosti v demokratické společnosti.

59. Soud připomíná, že právo na spravedlivý soud zaručené článkem 6 § 1 Úmluvy není absolutní, ale může podléhat omezením – tato jsou dovolena výkladem, neboť právo přístupu svou samotnou podstatou vyžaduje státní regulaci. V tomto ohledu je dovolena Vysokým smluvním stranám určitá volnost uvážení, avšak konečné rozhodnutí, zda jsou dodržována ustanovení Úmluvy, zůstává na Soudu. Soud musí konstatovat, že vymezené hranice neomezují nebo nezmenšují přístup jednotlivce takovým způsobem nebo do takové míry, že je dotčena samotná podstata tohoto práva. Dále omezení není slučitelné s článkem 6 § 1 Úmluvy, pokud nesleduje zákonný účel a není přiměřeně vyvážený vztah mezi použitými prostředky a sledovaným cílem (viz výše uvedené rozhodnutí ve věci Osman, § 146 a shrnutí závazných principů v rozsudku ve věci Fayed v. Spojené království z 21. září 1994, řada A, č. 294, str. 49 – 50, § 65).

60. Žadatelé tvrdili, že právu na spravedlivý soud není vyhověno pouhým zahájením řízení. Zdůraznili, že toto právo vyžaduje, aby se soud zabýval podstatou žaloby. Prohlásili, že německé soudy odmítly přednost lidských práv před ustanoveními o imunitě na základě mezinárodních dohod. Žadatelé došli k závěru, že pro činnost ESA nebylo v jejich konkrétním případě nezbytné vynětí z jurisdikce německých soudů.

61. Vláda a Komise byly toho názoru, že účelem imunity v mezinárodním veřejném právu je chránit mezinárodní organizace před zásahem jednotlivých vlád. V tomto vidí zákonný účel omezení článku 6. Podle názoru Vlády mezinárodní organizace mají úkoly zvláštního významu ve věku globalizace, technických a ekonomických změn, mohou fungovat pouze na základě jednotné mezinárodní úpravy, včetně úpravy dodávky služeb, mohou fungovat, jen pokud nejsou nuceny přizpůsobovat se různým vnitrostátním úpravám a principům.

62. Výbor zástupců zaměstnanců přímo řízených organizací ve svém písemném vyjádření (viz odstavec 7 výše) prohlásil, že zákonná ustanovení týkající se imunity je nutno vykládat v souladu se základními právy zakotvenými v článku 6 § 1 Úmluvy.

63. Stejně jako Komise Soud zdůrazňuje, že přiznání privilegií a imunit mezinárodním organizacím je nezbytnou podmínkou pro zajištění jejich správné činnosti bez zásahů jednotlivých vlád.

Jurisdikční imunita, všeobecně státy přiznávaná mezinárodním organizacím jejich zakladatelskými listinami nebo doplňujícím dohodami, je dlouholetou praxí vytvořenou v zájmu nerušené činnosti těchto organizací. Význam této praxe je zvýrazněn vývojem k rozšiřování a upevňování mezinárodní spolupráce ve všech oblastech moderní společnosti.

Na tomto základě Soud shledává, že ustanovení o jurisdikční imunitě, které německé soudy aplikovaly na ESA v tomto případě, mělo zákonné opodstatnění.

64. Pokud jde o otázku proporcionality, Soud musí zhodnotit napadené omezení dovolené článkem 6 ve světle konkrétních okolností tohoto případu.

65. Vláda tvrdila, že omezení bylo úměrné cíli umožnit mezinárodním organizacím vykonávat jejich činnost efektivně. Pokud jde o ESA, Vláda měla za to, že podrobný systém právní ochrany zaručený Úmluvou ESA, který se týká sporů zaměstnanců, a přílohou I, pokud jde o ostatní spory, vyhovuje požadavkům Úmluvy. Podle jejího názoru článek 6 § 1 Úmluvy vyžaduje soudní orgán, nikoli však nezbytně vnitrostátní soud. Prostředkem dostupným pro žadatele bylo zejména odvolání k odvolací radě ESA, pokud si přáli uplatnit svá smluvní práva, roky své příslušnosti k pracovníkům ESA a své zapojení do činnosti ESA. Podle názoru Vlády žadatelé měli rovněž jiné možnosti, jako například žádat náhradu od zahraniční firmy, která je pronajala.

66. Komise v podstatě souhlasila s Vládou, že v soukromoprávních sporech, které se dotýkají ESA, lze dosáhnout soudního nebo jiného odpovídajícího přezkumu, i když v řízeních přizpůsobených specifickým rysem mezinárodních organizací, tedy odlišných od prostředků vnitrostátního práva.

67. Soud je toho názoru, že tam, kde státy vytvářejí mezinárodní organizace, aby zahájily nebo posílily spolupráci v určitých oblastech, a kde přiznávají těmto organizacím určité pravomoci a udělují jim imunitu, lze najít dopady do oblasti ochrany základních práv. S účelem a cílem Úmluvy by však nebylo slučitelné, pokud by tímto byly Vysoké smluvní strany zbaveny odpovědnosti podle Úmluvy v oblastech, kterých se tyto výhody týkají. Je nutno připomenout, že účelem Úmluvy není chránit teoretická nebo iluzorní práva, ale práva skutečná a účinná. To zejména platí pro právo na přístup k soudu z hlediska významu, který přikládá demokratická společnost právu na spravedlivý proces (viz nedávný rozsudek ve věci Ait – Mouhoub v. Francie z 28. října 1998, Záznamy 1998, který se odvolává na rozsudek ve věci Airey v. Irsko z 9. října 1979, řada A, č. 32, str. 12 – 13, § 24).

68. Soud považuje za základní hledisko pro stanovení, zda imunita vůči německé jurisdikci poskytnutá ESA je dovolena, to, zda žadatelé měli řádně dostupné jiné prostředky pro účinnou ochranu svých práv, zaručených Úmluvou.

69. Úmluva ESA a její příloha I obsahují různá ustanovení pro řešení soukromoprávních sporů, sporů v pracovněprávních záležitostech, stejně jako jiných sporů (viz odstavce 31 – 40).

Protože žadatelé tvrdili, že jejich vztah k ESA je zaměstnanecký, mohli a měli mít přístup k odvolací radě ESA. V souladu s ustanovením 33.1. směrnice o pracovnících ESA odvolací rada ESA, která je „nezávislá na Agentuře“, má rozhodovací pravomoc „k projednávání sporů, které se vztahují k výslovnému nebo odvozenému rozhodnutí Agentury a vzniknou mezi ní a zaměstnanci“ (viz odstavec 40 výše).

Pokud jde o pojem „zaměstnanec“, je na odvolací radě ESA, aby podle směrnice 33.6. Směrnice o zaměstnancích ESA rozhodla o své jurisdikci a v této souvislosti vyřešila, zda v podstatě žadatelé spadají pod pojem „zaměstnanci“.

70. Navíc, zásadně je pro pracovníky zaměstnané na dobu určitou možné žádat náhradu u firem, které je zaměstnaly a poté je pronajaly. V souladu s obecnými pracovněprávními ustanoveními nebo zejména v souladu s německým zákoníkem práce k zaměstnávání pracovníků na dobu určitou pracovníci zaměstnaní na dobu určitou mohou žádat od těchto firem náhradu škody. V těchto soudních sporech je možno získat soudní objasnění podstaty pracovněprávního vztahu. Skutečnost, že všechny žaloby podle ustanovení zákoníku práce k zaměstnávání pracovníků na dobu určitou jsou podmíněny dobrou vírou (viz odstavec 29 výše), obecně nevylučuje úspěch i tohoto druhu žalob.

71. Významným rysem tohoto případu je, že žadatelé se poté, co vykonávali práci v sídle ESOC v Darmstadtu delší dobu na základě smlouvy se zahraniční firmou, pokusili získat uznání trvalého zaměstnání u ESA na základě výše uvedené zvláštní německé pracovněprávní úpravy.

72. Soud sdílí závěr Komise, že s přihlédnutím na zákonný účel imunity mezinárodních organizací (viz odstavec 63 výše) vyváženost nelze zhodnotit tak, že bude mezinárodní organizace donucena podrobit se vnitrostátně regulovanému sporu ve vztahu k podmínkám zaměstnanosti podle vnitrostátního práva. Výklad článku 6 § 1 Úmluvy a jím zaručený přístup k soudu, pokud vyžaduje aplikaci vnitrostátní právní úpravy, by v takových případech dle názoru Soudu byl překážkou činnosti mezinárodních organizací a byl by v protikladu k aktuálním trendům k rozšíření a upevnění mezinárodní spolupráce.

73. Ve světle všech těchto okolností Soud shledává, že uznáním jurisdikční imunity ESA na základě paragrafu 20(2) ústavního zákona o soudech německé soudy nepřekročily jim danou míru volného uvážení. Zejména s přihlédnutím k různým právním možnostem, které žadatelé měli, nelze říci, že omezení jejich přístupu k německým soudům s ohledem na ESA narušilo podstatu jejich „práva na soud“ nebo bylo nepřiměřené účelu článku 6 § 1.

74. Nedošlo tedy k porušení tohoto ustanovení.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

Rozhoduje, že k porušení článku 6 § 1 Úmluvy nedošlo.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 18. února 1999.

Paul MAHONEY
zástupce tajemníka

Luzius WILDHABER
předseda

Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu

Vydává Nejvyšší soud ČR v Nakladatelství ORAC, s. r. o., Praha

Předseda redakční rady: JUDr. Pavel Kučera

Nakladatelská redakce: JUDr. Karel Havlíček, Jaroslav Šprongl

Překlad: JUDr. Olga Sovová

Sazba: Ivana Šteflová

Tisk: EPAVA, Chválkovická 5, 773 00 Olomouc

NOVINOVÉ VÝPLATNÉ
placeno převodem
pošta OZ Praha 025

Index 47 301

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2000 (LII).

Přílohový sešit XXII, ročník přílohových sešitů – VI, z 15. 6. 2000.

Vydává Nejvyšší soud ČR v Nakladatelství ORAC, s. r. o., Praha.

Předseda redakční rady: JUDr. Pavel Kučera.

Adresa redakce: 657 37 Brno, Burešova 20, tel.: 05/41321237.

Ročně vycházejí 4 přílohové sešity.

Rozšiřuje, objednávky předplatného přijímá a informace o prodeji a odběru podává

Nakladatelství ORAC, s. r. o., 130 52 Praha 3, Vinohradská 184.

Administrace Nakladatelství ORAC; tel.: 02/6713 2177, fax: 02/6713 2134,

e-mail: orac@its.cz; www.orac.cz

Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Přeprava Praha, čj. 722/96, dne 21. 2. 1996.